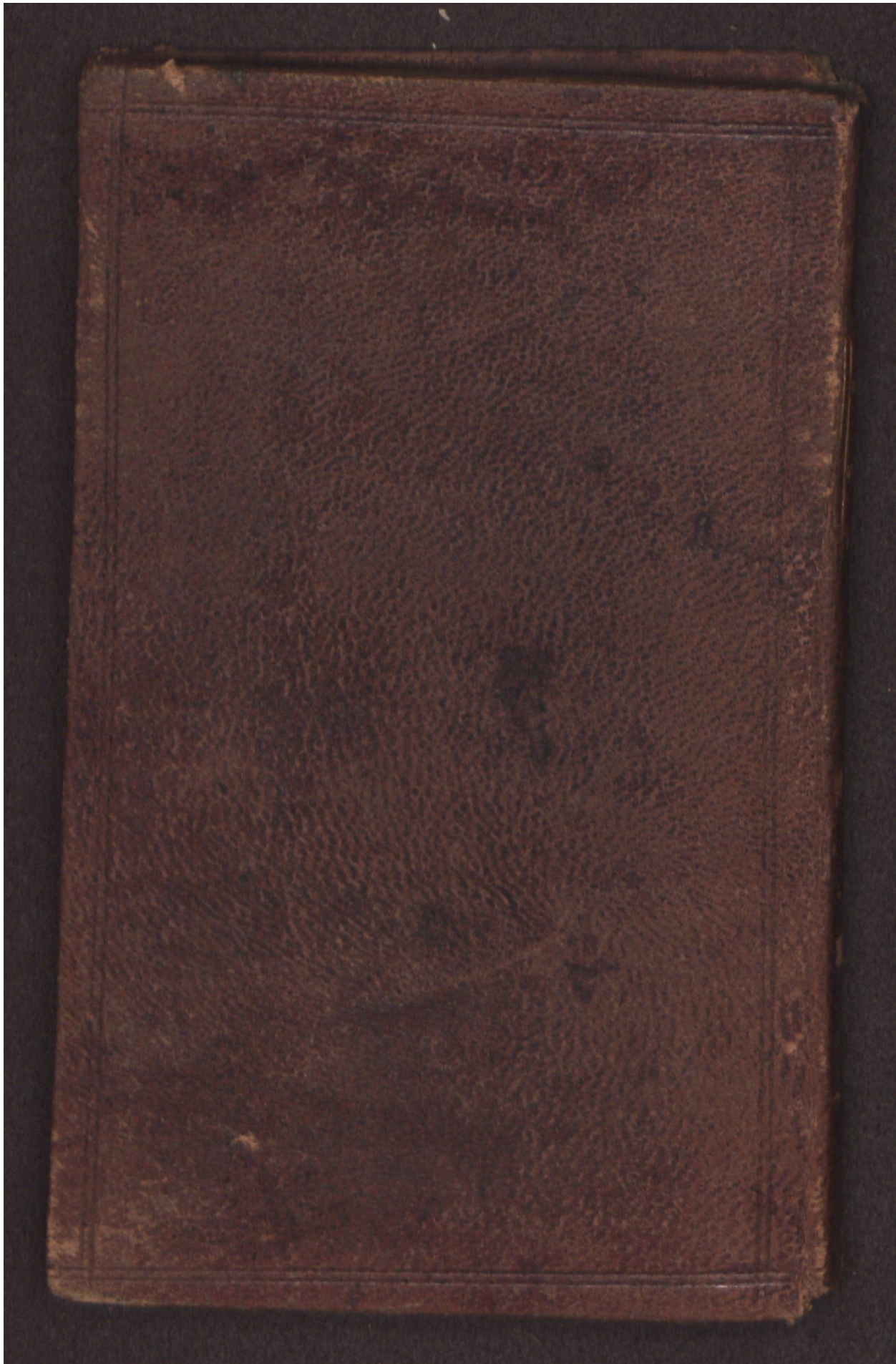

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 811 8° copy 4

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 811 8° copy 4

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 811 8° copy 4

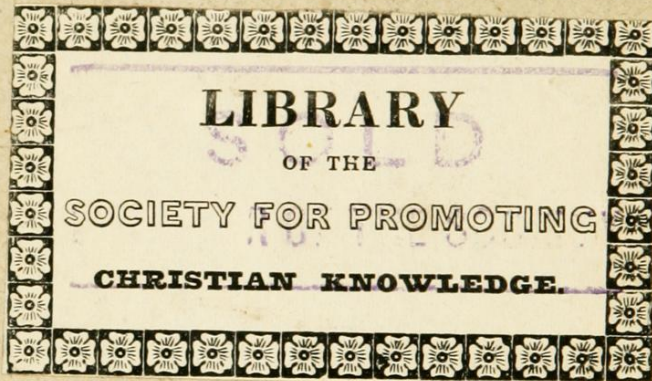
Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 811 8° copy 4

L. N. 811.

1-307

80

DA Box

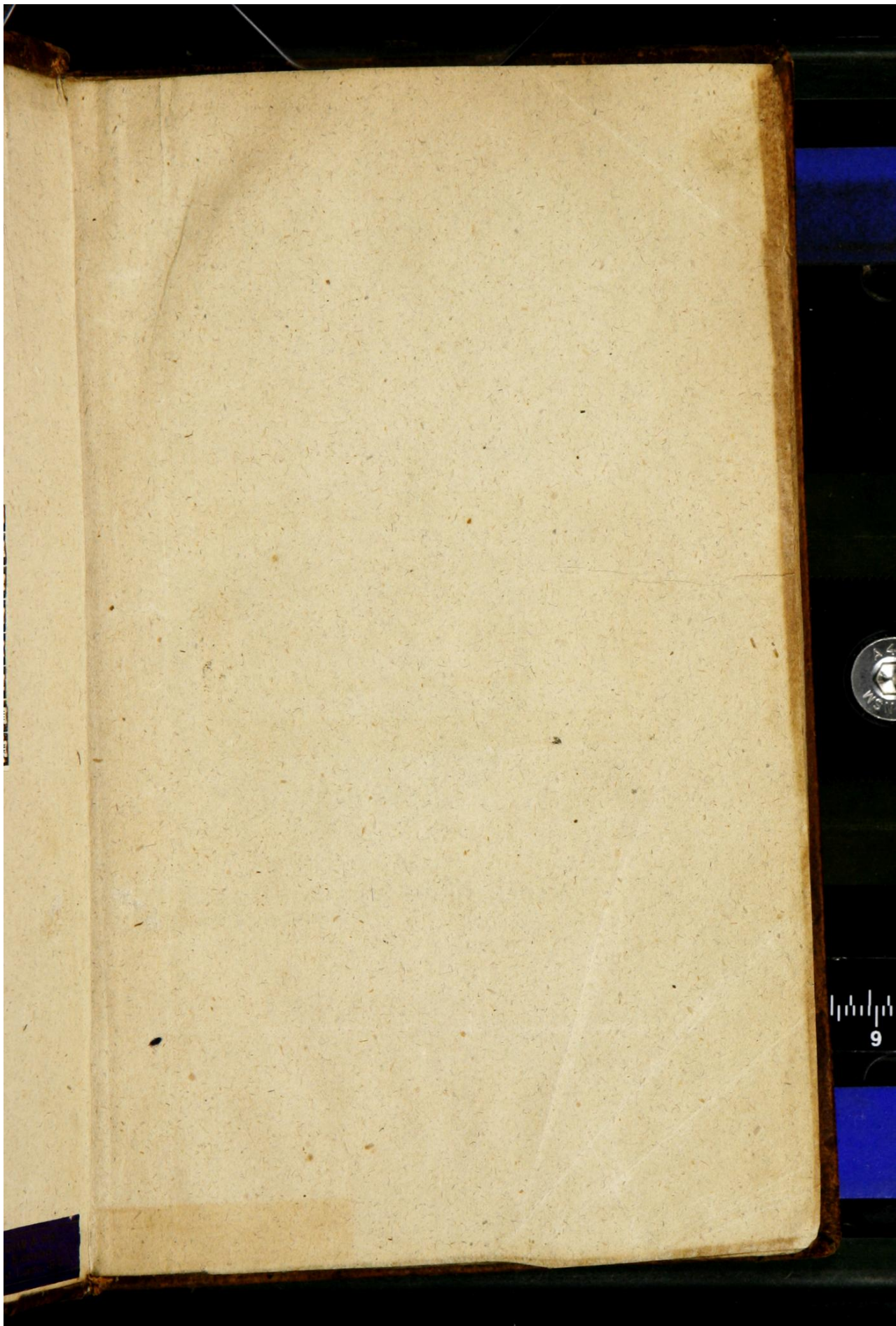
LN 811

ex. 4

Kery Hæge rps.

CHARLES HIGHAM & SON
Theological Booksellers
13 Charterhouse-st. London. E.C. 1

IN
LAM
CO

NICO

In Chr
cogniti

A

Danielis Rogerij. Sep...

COMMENTARIUS
IN EPISTOLA
LAM PAULI AD
COLOSSENSIS,
SCRIPTVS

A
NICOLAO HEMMINGIO.

COLOSS. 2.

In Christo sunt omnes thesauri sapientiae &
cognitionis absconditi.

VITEBERGAE

ANNO M. D. LXVI. C.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Kay Hoegs Samling
1970.

OR
VIRG
ET AT
stanti Car
Regis M
Praefecto
Rofci

Gr
NIC

moq n
videre
tis sin
re, in
nē xa
hoc es
homin
vereca

ORNATISSIMO
VIRO, PRVDENTIA, PL
ETATE ET VIRTUTE PRÆ
stanti Canuto Petri Suenburgio, primario
Regiæ Maiestatis scribæ in arce Hafniensi,
Præfecto teloniij in Scania, ac Canonico
Roschildensi dignissimo, veteri
amico suo

Gratiam & Pacem precatur
NICOLAUS HEMMINGIVS.

FERVNT XENOPHON-
tem adhuc rudem litera-
rum occurrisse Socrati
summo Philosopho, opti-
moq; morum magistro. Hic cum
videret puerum ingenuum, virtu-
tis singularem indolem præ se fer-
re, interrogat ipsum hisce verbis:
Πῶς καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ γίνονται ἄνθρωποι;
hoc est, Vbi honesti & boni fiunt
homines? Cum autem Xenophon
verecundus puer dubitaret, dixit

A 2 Socra-

EPISTOLA

Socrates: Sequere igitur me & discere, & deinde factus est Xenophon discipulus Socratis. Hoc Socratis sapientissimi factum satis indicat, non sufficere naturam, ut quis bonus & honestus euadat, sed requiri præterea doctrinam & assuefactionem. Id quod cum Lycurgus Lacedæmoniorum legislator suis Lacedæmonijs persuadere vellet, duos sibi catulos ex ijsdem procreatos parentibus educandos sumsit, quorum alter quidem sibi videlicet relictus, gulæ & luxus studiosus: alter verò arte venatoria institutus, venationi aptus & idoneus effectus est. Congregatis igitur quodam tempore Lacedæmonijs, magnum, inquit Lycurgus, momentum ad virtutem obtinent, vitæ ratio, educatio, præcepta,

pta &
co vo
xisset
posuit,
& lepo
cum so
sior dis
leporen
nus se
tem L
bant, q
Lycurg
istos i
ambo
ijsdem
diuer
hic qu
icus
Huc
qui, c

DEDICATORIA.

pta & assuefactiones, quam rem illico vobis palam faciam. Cum hoc dixisset, catulos adductos in medio posuit, & in conspectu eorum ollam & leporem collocavit, catulos autem cum soluisset, alter quidem generosior disciplina factus, celeri cursu ad leporem contendit: alter vero ignavus se ad ollam proripit. Cum autem Lacedaemonij conijcere nequibant, quid sibi hoc spectaculo vellet Lycurgus, ac quam ob rem catulos istos in publico exhibuisset. Sunt ambo, respondit Lycurgus, isti ex iisdem parentibus orti, verum quia diuersam nacti sunt educationem, hic quidem gulosus, ille autem venaticus euasit, tantum potest educatio. Huc facit & responsum Aristippi, qui, cum interrogaretur à quodam,

A 3 quan-

EPISTOLA

quantam mercedem pro filij institutione postularet, illeq; respondisset, mille drachmas, cui ille, mille drachmis mancipium comparare possum, respondit, emito sanè, atq; ita duo habebis mancipia, filium, & quem emeris seruum. Hoc ipsum Cratetis sapientissimo testimonio comprobatur, qui concensa vrbis editissima parte exclamandum censuit: Quò quò ferimini ciues? Num conuenit in opibus parandis maximè occupari, ac de liberis, quorum causa queruntur opes, minimè esse sollicitos? Credite mihi, non potest melior hæreditas liberis à parentibus relinqui, quàm si bene educati, atq; ad virtutem rectè ab ineunte ætate sint instituti. Hoc enim eis perpetuum manet patrimonium, neq; à fortunæ procellis

lis lab
entum
manda
mis ve
minim
experie
quam b
magna
cum v
contra
juos, q
arbitrie
se misse
mand
tibus,
institi
sceler
us?
lem in
dicta

DEDICATORIA.

lis labefactari potest. Hæc sapi-
entum dicta & exempla de infor-
manda ad virtutem iuuentute à pri-
mis veluti unguiculis confirmat o-
mnium temporum certissima testis
experientia. Vnde manifestum est,
quàm bene consulant suis liberis, qui
magnam operam impendunt bene &
cum virtute educandis liberis, &
contrà, quàm crudeles sint in liberos
suos, qui eos permittunt viuere pro
arbitrio. Nam quadruplici malo
se miserè inuoluunt. Primum enim
mandatum Dei, qui mandat paren-
tibus, vt piè & honestè suos liberos
instituant, pro ludibrio habent, quo
scelere quid quæso potest esse graui-
us? Deinde liberis ipsis intolerabi-
lem iniuriam faciunt, quibus natura
dictante, debent honestam & piam

A 4 educa

EPISTOLA

educationem. Tum sibi ipsis in senectute molestias gravissimas accersunt. Quid enim molestius esse potest? quam videre liberos suos male educatos ferri precipites in omnia flagitia, consumere parentum facultates in lupanaribus cum scortis, potatoribus & lusoribus? Postremo, sunt etiam in rempublicam iniqui. Nam reipublicæ debent parentes suos liberos, quos si male educaverint, perniciosos ciues relinquent reipublicæ, in multorum hominum ruinam. Nam & exemplo euertunt multos, & ignavia sua nihil conferunt ad incolunitatem reipublicæ. Omitto pœnas & parentum, qui negligunt suos liberos, & liberorum temporaneas & æternas, quas nobis contemplandas exhibebit dies iudicij,

cij, in q
factoru

Iam
Etroms p
stantur
cuiusvis
cet Quor,
virtutis
recte ac
est natu
tutum s
na calig
ruptio
tio, est
qui pr
e
prace
effici
gantur

DEDICATORIA.

is in sene
as accer-
us esse po-
suos mali
s in omni-
rentum fa-
cum scortis,
as? Postre-
ublicam ini-
ebent paren-
nale educa-
relinquent
m hominum
plo evertunt
z nihil confe-
reipublica
atum, qui ne-
liberorum
is, quas nobis
bit dies iudi-
cis

ij, in quo fiet examen rectè & malè
factorum.

Iam bonæ & legitimæ instru-
ctionis partes videamus. Docti te-
stantur tria oportere concurrere ad
cuiusvis artis absolutionem, videli-
cet φύσιν, λόγον & ἔθος, quæ tria ad
virtutis & pietatis consecutionem
rectè accommodari possunt. φύσις
est natura ipsa, in qua quidem vir-
tutum semina delitescunt, etsi mag-
na caligine inuoluuntur in hac cor-
ruptione naturæ. λόγος, hoc est, ra-
tio, est disciplina discendiq; modus,
qui præceptis & institutis constat.
ἔθος est ipsa assuefactio, sine qua
præcepta virtutum nihil aut parum
efficiunt. Hæc ergo tria ut coniun-
gantur laborandum est. Nam ex

A 5 istis

EPISTOLA

istis tribus consummatio virtutis
 perfectioq̄ constat, quorum si vnum
 abfuerit, virtus vt claudicet man-
 caq̄ sit, necessario sequitur. Est enim
 φύσις, si disciplina & studium non
 accedat, cæcum quiddam, quemad-
 modum & λόγος sine natura admi-
 niculo, per se minimè sufficit, atq̄
 εἶδος sine ambobus imperfectum
 quid. Perinde igitur se res habet,
 vt in agricolatione, in qua omnium
 primum solum bonum expetitur,
 tum agricola peritus, postea semen
 idoneum & minimè fatuum. Solo
 persimilis est natura hominis seu
 ingenium. Agricola præceptor re-
 spondet. Præceptiones seminis ratio-
 nem habent. Sicut ergo solum per
 se bonum, neglectum corrumpitur
 & sterilefcit, & contrà plus æquo
 aspe-

asperum
 emenda
 natura
 stituit,
 fit deteri
 nam corr
 eritij me
 re presta
 ita stupi
 corrigit
 Hanc ob
 inculcat a
 mon ait:
 tris tui,
 tris tua
 tuo, &
 disciplina
 stode e.
 Qui cuj
 vitam.

DEDICATORIA.

asperum & horridum, si excolatur,
emendatur & fertile efficitur: Ita
natura bona, si non accedit bona in-
stitutio, corrumpitur & paulatim
fit deterior, mala verò per discipli-
nam corrigitur, & quotidianis ex-
ercitijs melior euadit. Vt ergo natu-
ræ præstantiam corrumpit socordia:
ita stupiditatem et vitia emendat &
corrigit institutio & disciplina.
Hanc ob causam verbum Dei toties
inculcat disciplinæ encomia. Salo-
mon ait: Audi fili mi disciplinam pa-
tris tui, & ne dimittas legem ma-
tris tuæ, vt addatur gratia capiti
tuo, & torques collo tuo. Tene di-
sciplinam, & ne dimittas eam, cu-
stode eam, quia ipsa est mater tua.
Qui custodierit disciplinam, inueniet
vitam.

Hæc

EPISTOLA

*Hæc disciplina in instructione
& correctione posita est. Instructio
præceptis & regulis continetur,
quarum mensura est recta ratio,
vox Dei aliâq; sapientum dicta,
quæ cum recta ratione & voce Dei
congruunt, qualia sunt dicta septem
Sapientum, & gnomæ multorum
Pœtarum latinorum & græcorum,
quorum lectio mirabiliter facit ad
rectam institutionem. Correctione
emendantur errata incidentia in mo-
ribus. Hæc fit vel verborum casti-
gatione vel pœna, vt prudens mo-
rum magister iudicauerit. Porrò,
instructio hæc duplex est, vna in-
terna, altera externa, vtraq; ab alte-
ra quodammodo dependet. Rectè
enim formatum animum mores ex-
terni honesti comitantur, & hone-
stis*

DEDICATORIA.

istis moribus respondet animus vir-
tute excultus. Prior illa mentem
virtutum & pietatis præceptis in-
format, affectus frenat, cupiditates
castigat, idq̄ meditatione legis diui-
nae, inuocatione Dei & alijs pijs ex-
ercitijs. Ex quo facile intelligi po-
test, quòd interna hæc disciplina fons
& mater sit omnis felicitatis. Po-
sterior cernitur in verbis, gestibus
vestibus, factis, adeoq̄ in externa
conuersatione, quæ ad regulas &
præcepta virtutum componitur.
Vtraq̄ hæc disciplina & instructio
coniuncta facit, vt homo sit εὐλαβεινὸς
& ἀπερόσκοπος in diem Christi. Ita
enim Paulus ait Philip. i. Oro vt ca-
ritas vestra adhuc magis magisq̄
abundet in cognitione & pleno, sen-
su, vt iudicetis ac probetis præstan-
tiora,

EPISTOLA

tiora, ut sitis εὐκρινεῖς ἢ ἀπέσκοποι
ad diem usq; Iesu Christi. Hic pul-
cre coniungit Apostolus cognitio-
nem, quæ præceptis paratur, & sen-
sum, hoc est, cognitionis effectum,
cum interiorem videlicet animi re-
ctitudinem, unde homines efficiun-
tur εὐκρινεῖς, tum exteriorem, quo
homines euadunt ἀπέσκοποι, ut in-
offensus sit cursus illorum in tota
vita, cum videlicet appareant, ut
idem Apostolus in eodem loco sub-
iungit, pleni fructibus iusticiæ, qui
fiunt per Iesum Christum, ad glori-
am & laudem Dei.

Hæc de educatione & discipli-
na iuuentutis ad te scribo, vir orna-
tissime ac collega carissime, ut cum
cogites seriò quanti momenti res sit,
pia

DEDICATORIA.

pia & sancta educatio puerorum,
quàm grata sit Deo, quamq̃ dulces
fructus proferat, in tuo sanctissimo
proposito confirmeris magis.

Neg te absterrere debebit à san-
ctissimo proposito, quòd nuper filio-
la tua dulcissima Margareta, annos
plus minus quatuordecim, hanc vi-
tam ærumnosam meliori commuta-
rit. Debet enim tibi maximum so-
latium esse, quòd piè educata & re-
ctè instituta, sit ab hisce ærumnis
euocata ad cætum multarum castis-
simarum virginum, quæ dulcissimo
conspectu sponsi Christi læta fruun-
tur. Tu igitur perge præclare, ut
cæpisti, ad pietatem & honestatem
assuefacere quos habes adhuc super-
stitiosos liberos. Laudandum est pro-
fectò

EPISTOLA

factò consilium tuum, qui nullis
 sumtibus parcis in rectores morum
 & studiorum tuorum liberorum,
 quos non solū domi piè, verū etiam
 foris apud homines pios & probos
 curas ad virtutem & pietatem in-
 stitui, rectè perpendens illud Pla-
 tonis, quòd parentes ideo generent
 & instituunt liberos, vt in suum lo-
 cum Deo relinquunt in hac vita cul-
 tores, vbi ipsi morte vitam commu-
 tauerint. Quod sanè fieri non potest,
 nisi diligens & pia fuerit liberorum
 educatio, in admonitione & corre-
 ptione Domini, vt Paulus loquitur.
 Quæ admonitio optimè petitur à
 thesauris sapientiæ & cognitionis,
 quos affirmat Paulus in Christo
 absconditos esse, in hac Epistola ad
 Colossenses scripta. In quam ideo
 sub

sub tu
 lucem
 mei er
 rum ma
 moderat
 delissim
 amissun
 lem cum
 erga te
 nestiss
 liberis,
 per gito
 ed

DEDICATORIA.

qui nullo
fores mor
n liberor
Verum eti
ios & pro
& pietatem
ens illud P
ideo gener
, ut in sum
in hac vita
ritam comm
eri non pote
verit liberor
tione & con
Paulus loqui
time petim
& cognition
ulus in Chri
hac Epistola
In quam id

sub tuo nomine has annotationes in
lucem edo, ut aliquod testimonium
mei erga te amoris extet, qui olim
συμφοριῆται eramus, sub optimo mo-
rum magistro M. Nicolao Blach,
moderatore scholæ Roschildensis fi-
delissimo, quem nunc multi dolent
amissum. Rogo autem ut hanc qua-
lemcunq; testificationem animi mei
erga te boni consulas. Vale cum ho-
nestissima vxore tua Anna, & cum
liberis, quos sicut cœpisti piè, ita
pergito ad virtutem & pietatem
educare. Hafnia primo Au-
gusti, anno Domini

1565.

B ARGVz

ARGVMENTVM
IN EPISTOLAM
PAVLI AD COLOS-
SENSES.

OCASIO HVIVS EPI-
stolæ ad Colossenses scriptæ
duplex fuisse Paulo videtur.
Prior, Epaphras minister Eu-
angelij apud Colossenses,
postquam Euangelium Christi sincerè do-
cuisset Colossis, profectus est Romam, gra-
tia colloquendi cum Paulo iam incarcera-
to, qui cum cognouisset statum Ecclesiæ
Colossensis ab Epaphra, uidelicet, quòd in
vera Christi doctrina esset instituta, vt do-
ctor, ac debitor gentium, eis, etsi antea à se
non vilis aut à se doctis, scribit tamen apo-
stolico affectu, vt doctrinam, quam ex
Epaphra didicerant, firmam, veram ac mi-
nimè adulterinam esse ipsis persuadeat.
Posterior, cum Epaphras in sana doctrina
fundasset vtcunq; Ecclesiam Colossensi-
um, subintrarunt (vt fit) pseudoapostoli,
qui in agrum Domini, iuxta parabolam
Euangelicam, iacere zizania tentabant, in-
ani Philosophia, ritibus Mosaicis, supersti-
tione hominum, cultu angelorum &c. tur-
bantes

bante
pua c
lerit a
Colo
stolos
monia
Eph
um ita
se, vt co
quam a
diat pse
rum E
Mosaic
runt.
rechedu
llossen
nis, nor
Paulus
Ahe,
ramo
buis)
rendu
moniu
deber
Deilu
dine
nobis
enim,

TVM
LAM
LOS-

AD COLOSS.

bantes Ecclesiam. (& hæc videtur præcipua causa, cur Epaphras se Romam contulerit ad Paulum) His igitur ne locum dent Colossenses, grauius contra pseudoapostolos disputat Paulus, ac conuincit ceremonias Mosaicis abolitas esse, ac omnem *θελοθρησκείαν* vanam ostendit. Consilium itaq; Pauli in hac Epistola apparet esse, vt confirmet Euangelicam doctrinam, quam acceperant per Epaphram, ac impediat pseudoapostolorum conatus, qui verum Euangelium Christi, traditionibus Mosaicis ac humanis corrumpere studuerunt. Sed parum profuisse hanc Pauli catechesin, pœna, quam postea luerunt Colossenses, declarat. Nam tempore Neronis, non multò postquam hanc Epistolam Paulus scripsisset, tres vicinæ ciuitates Asiæ, Colossæ, Laodissea & Hierapolis, terræmotu (vt testes sunt Horosius & Eusebius) conciderunt & absorptæ sunt. Horrendum sanè iudicij Dei in ingratos testimonium. Quæ res meritò nos admonere deberet, quibus hodie affullit ex gratia Dei lux verbi cœlestis, ne nostra ingratitude & Euangelij contemptu acceramus & nobis & alijs luctuosum exitium. Deus enim, quò clariorem suæ lucis splendorem

B 2 præ-

VIVS EPI
Colossenses scrip
Paulo videtur
is minister Eu
Colossenses,
isti sincerè do
Romam, gra
iam in carcera
atum Ecclesie
elicet, quòd in
stituta, vt do
s, est antea à se
tribit tamen apo
inam, quam et
nam, veram ac mi
ipsis persuadear
s in sana doctrin
fiam Colossens
pseudoapostoli,
iuxta parabolam
na tentabant, in
Mosaicis, supersti
gelorum &c. tur
bant

9

EPIST. PAULI

præbet mortalibus, eò atrocioribus supplicij in contumaces animaduertit, iuxta Domini nostri dictum: Seruus sciens voluntatem domini & non faciens, vapulabit plagis multis.

Expergiscamur igitur admoniti hoc horrendo iudicij Dei exemplo, ac Deo pro accensa sua luce gratias agamus, honestè, piè ac iustè viuendo, cauentes ne rursus imposturis Papisticis, aut alijs phanaticis opinionibus inuoluamur.

Porro, præter inscriptionem & valedictionem, quatuor huius Epistolæ partes statui possunt. Harum prima est exordium ipsum. Altera, exegetis continens descriptionem Christi Domini, ac commemorationem beneficiorum ipsius. Tertia, est disputatio contra ritus Mosaicos, traditiones humanas. Breuiter, contra omnia somnia humana, & excogitatos præter & contra verbum Dei cultus. Postrema pars est parænetica, quæ ad mores hortatur Evangelio dignos.

Tractationis ordo in hac Epistola hic est. Orditur suo more ab Epigrapha & facta imprecatione. Deinde subiungit primam Epistolæ partem, nimirum exordium gratulatorium, in quo, vt gratias agit
Deo

Deo
ses: it
tura.
secun
nem o
summa
reficij
fit, in
collocat
trinart
net, mo
bitur
& dig
tinere
darur
damen
Epapit
comr
quoc
dum
lorur
& ap
nanc
infol
ri say
rante
tione
tione

A D C O L O S S .

Deo pro fructu Euangelij apud Colossenses : ita orat vt ista felicitas sit diuturna futura. Ab exordio dilabitur mollissimè in secundam partem, hoc est, in expositionem omnium longè pulcerrimam, in qua summam Euangelij repetens, docet de beneficijs, potentia, natura & victima Christi, in quo solo omnem salutis fiduciam collocandam esse demonstrat. Hanc doctrinam Colossensibus salutarem fore monet, modo in fide persistierint. Hinc dilabitur in commendationem sui ministerij & dignitatis Euangelij, admonens eò pertinere Euangelium, vt omnis homo reddatur perfectus in Christo Iesu. Hoc fundamento iacto, ac ita confirmata doctrina Epaphræ apostoli Colossensium, accedit commodè ad tertiam partem, additq; quod ex dictis necessario sequitur, cauendum esse ab omni fallacia pseudoapostolorum, & hortatur, ne fallaci Philosophia & aptis ad persuadendum orationibus sinant se à veritate abduci. Sed vt maneat in solo Christo, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ reconditi, nihil morantes ἐθειθηρησκείας hominum, superstitiones Iudaicas, aut vllas humanas traditiones. Huc iam Apostolico more attextit

B 3 paræ-

EPIST. PAULI

parænesis (atq; hæc quarta pars est Epistolæ) cum generales, quas ad Christianam vitam in vniuersum rectè instituendam iudicauit necessarias, tum speciales, quibus parentibus, liberis, vxoribus, dominis, seruis sua propria officia præscribuntur, vnde rursus redit ad communia officia commendanda. Postremò, suo more salutationibus & fausta imprecatione claudit Epistolam. Atq; hæc de occasione & consilio Pauli, de partibus huius Epistolæ & de tractationis ordine sint dicta.

CAPVT
PRIMUM.

SVMMA CAPITIS
PRIMI.

GRatijs actis Deo ob participationem Colossensium in Euangelio, Christi naturam, potentiam & beneficia describit, quorum omnium Colossenses participes esse factos pronunciat per prædicationem Euangelij, cuius se ministrum agnoscit, in hunc

hunc f
perfect
ORL
T^{Res}
pua
angelij fi
da est ex
Christi n
tia est ac
sti ad Pl
angelij,
EXE
PR
P
sti, p
moch
lossis
bus in
E^{Pi}
qu
Epistol

AD COLOSS.

hunc finem, vt listat omnem hominem perfectum in Christo.

ORDO ET PARTES CAPITIS PRIMI.

Tres sunt partes huius capituli præcipuæ. Prima est gratulatoria ob Euangelij fructum in Colossensibus. Secunda est exegetica. Exponit enim, quæ sit Christi natura, potentia & beneficia. Tertia est accommodatio beneficiorum Christi ad Philippenses, per prædicationem Euangelij.

EXEGESIS CAPITIS PRIMI, CVM OBSERVATIONE DOCTRINARUM.

Paulus Apostolus Iesu Christi, per uoluntatem Dei, & Timotheus frater, ihs, qui sunt Colossis, sanctis & fidelibus fratribus in Christo.

Epigrapha more vsitato nominat eum, qui scribit, & eos, quibus scribitur hæc Epistola. De eo, qui scribit, quatuor memorat,

B A morat,

EPIST. PAULI

morat. Primum, quis scribat, nempe Paulus. Deinde, quæ conditio scribentis, nimirum quòd sit Apostolus Iesu Christi, vnde quicquid scribit, tanquam oraculum Dei accipiendum est. Tertio addit quomodo ad hanc dignitatem, hoc est, Apostolatam peruenerit, videlicet, per voluntatem Dei, qui eum segregauit ad munus Apostolicum. Quarto, adiungit sibi Timotheum, quem fratrem, cum propter religionem communem, tum propter fraternum erga ipsum animum appellat. Deinde Colossenses quibus scribit, nominat, eosque ornat triplici titulo. Vocat enim ipsos sanctos, fideles ac fratres in Christo, ut ostendat extra Christum nullam esse sanctitatem, nullam salutem, nullam fidem, nullam denique veram fraternitatem. Sanctitatis nomen admonebit nos studij sanctimonie vitæ, ac cultus vnus æterni Dei. Fides est instrumentum, per quod sanctitatis Christi reddimur participes, vnde in alios homines sequitur fraternus animus & affectus, qui vbi non est, ibi nec fides est, vbi hæc deest, nihil nisi prophana fœditas, contaminatio & abominabilis impuritas reliqua est. Plura de epigraphis Paulinis dicta sunt in enarratione epistolæ ad Romanos. Gra-

G
patre
sto.

Sun
In semper
Paulus,
amorem
Dei signi
fido fauo
salutaria
Dei cor
pacem
su Chris
ritis eam
bis dona
prætere
fidei.
retiner

tri

Paul

AD COLOSS.

Gratia uobis & pax à Deo
patre & Domino Iesu Chri-
sto.

Summam suæ legationis seu Euange-
lij semper in salutationibus suis proponit
Paulus, ut eos, ad quos scribit, excitet ad
amorem Euangelij. GRATIA fauorem
Dei significat, & quicquid Deus nobis ex
isto fauore largitur. PAX autem omnia
salutaria & prospera, quæ nobis bonitate
Dei contingunt, notat. Hanc gratiam &
pacem optat à Deo patre, & filio ipsius Ie-
su Christo, ut sciamus nos non nostris me-
ritis eam consequi, sed à patre cœlesti no-
bis donari propter Christum. Admonet
præterea hæc salutandi forma Colossenses
fidei. Nam fide accipitur, possidetur ac
retinetur hæc gratia & pax.

Prima Epistolæ pars.

EXORDIUM.

Gratias agimus Deo & pa-
tri Domini nostri Iesu Christi.

Propositio gratulatoria. Solet enim
Paulus loco gratulationis gratiarum acti-

B 5 one

EPIST. PAULI

one vti, qua re duo docet. Primum, quòd omne bonum opus à Deo fit. Deinde, quòd quotiescunq; incidimus in mentionem donorum Dei, erumpere oporteat in laudes Dei & gratiarum actionem. Deo & Patri, hoc est, Deo, qui est pater domini nostri Iesu Christi. Vt enim olim Patres inuocauerunt Deum Abraham, Isaac & Iacob, qui eduxit populum de terra Aegypti: Ita post exhibitum Christum Deus pater domini nostri Iesu Christi inuocandus est, eiq; gratiæ agenda. Nam quicumq; Deum inuocat, non nominato filio Dei ex vera fide, dupliciter impingit. Primum enim cum turcis, Iudæis & Ethnicis à vero Deo aberrat. Deinde, frustra preces fundit. Quicquid petieritis (inquit filius) à Patre in nomine meo, id est, me nominato mediatore, dabit vobis. Frustra ergo petit, qui vel alium quàm solum Christum nominat, vel ipsum Christum à precibus suis excludit.

Semper pro uobis orantes.

Id est, quotiescunq; pro vobis oro. Obserua semper coniungendas esse exemplo Pauli gratiarum actionem & prædicationem, Debet enim gratiarum actio adiu-
rus

rus quid
sequamur
Deo, pre
precantes
num.
Post
uestram
su, & di
mines sa
Quic
minat, ni
ritatem er
recte ad
religionis
(quæ in
& carita
Quanqu
re comp
gradu di
vnum D
tis glori
ordinem
loco fide
re indic
nulla car
poreft ar

AD COLOSS.

...rimum, quod sit. Deum...
...us in mem...
...ere oportet...
...ionem. De...
...pater dom...
...im olim Pa...
...aham, Isaac...
...n de terra A...
...Christum De...
...Christi inuoca...
...e. Nam quicum...
...inato filio De...
...git. Primu...
...Ethnicis a ver...
...tra preces fun...
...nquit filius...
...me nominat...
...Frustra ergo p...
...solum Christu...
...istum a precib...
...ois orantes...
...pro vobis oro...
...endas esse exem...
...nem & predica...
...arum actio ad...
...nis

tus quidam esse ad orationem. Exemplum sequamur & nos, gratias quidem agentes Deo, pro Euangelij incremento & fructu, precantes verò, vt hoc bonum sit diuturnum.

Postquam audiuius fidem uestram, quæ est in Christo Iesu, & dilectionem, quæ est in omnibus sanctis.

Quid gratuletur Colossensibus, nominat, nimirum fidem in Christum, & caritatem erga sanctos. Hic primum obserua, rectè ad duo capita reuocari Christianæ religionis summam, nimirum ad fidem (quæ in se continet verum timorem Dei) & caritatem, quæ ex fide proficiscitur. Quanquam autem omnes homines caritate complecti oportet: Tamen in primo gradu diligendi sunt sancti, qui nobiscum vnum Deum colunt, ac eandem hæreditatis gloriam expectant. Deinde, obserua ordinem verborum Pauli. Priori enim loco fidem ponit, posteriori caritatem, quare indicat, à fide incoandum esse, sine qua nulla caritas sincera esse potest. Neque enim potest arbor mala nisi fructus malos proferre,

EPIST. PAULI

ferre, Præterea obserua proprium obiectum fidei esse Iesum Christum, ex cuius spiritu vim viuificam concipit ad edendos fructus filijs Dei dignos.

Propter spem repositam uobis in cœlis.

Fidei & caritatis incitamentum ponit. Gloria enim cœlestis, quam spiritu ex fide expectamus, nos ad perseuerandum constanter in fide & dilectione incitat. Metonymicè ponitur hîc spes pro re sperata, quæ in thesauris cœlestibus reposita est, quo tempore oportuno fruemur. Vbi ergo nulla apparent fidei inditia, ubi nulla caritatis testimonia extant, ibi neq; spem ullam esse cœlestis hæreditatis, ex hoc loco Pauli concluditur. Papistæ hîc contra ἀναλογία fidei impingunt, dum insulse ex hoc loco colligunt operum merita. Non enim hîc de merito bonorum operum loquitur Apostolus, sed tantum τὸ προκείμενον, id est, causam incitantem ad fidem & dilectionem ponit. Potest etiam ita construi, Postquam audiuius fidem uestram in Christo Iesu, & dilectionem erga omnes sanctos, gratias agimus Deo propter spem repositam

repositam
gloriam
pturi, ac
thanasij d

De
sermone
quod pe

Quia e
tum est, qu
causam in
spes allate
Euangelij,
nem verita
stent consta
cerant.

Qu
munde
scit: sic
quo au
tiam L

Alii
standum
non fru
cum fru

repositam vobis in cœlis, id est, propter
gloriam immortalitatis, quam estis ade-
pturi, atq; hæc posterior interpretatio A-
thanasij est.

De qua audiuiſtis prius, per
sermonem veritatis Euangelij,
quod peruenit ad uos.

Quia extra captum humanum posi-
tum est, quicquid pñ sperant, ideo addit
causam instrumentalem, qua illa nobis
spes allata est, nimirum prædicationem
Euangelij, quam per excellentiam sermo-
nem veritatis nominat, vt Colossenses per-
stent constantes in Euangelio, quod didi-
cerant.

Quemadmodum & in toto
mundo etiam fructificat & cre-
ſcit: sicut & in uobis, ex eo die,
quo audistis & cognouistis gra-
tiam Dei in ueritate.

Aliorum exemplo eos animat ad per-
standum in doctrina, & simul eos, quod
non frustra Euangelium audierint, sed
cum fructu & quotidiano incremento.

Hic

EPIST. PAULI

Hic duo obseruemus. Primum, quodnam sit obiectum Euangelij, nimirum, gratia Dei, id est, fauor, quo genus humanum complectitur Pater coelestis propter Filium. Hac igitur differentia à doctrina Legis separatur Euangelium. Lex enim iram Dei, Euangelium gratiam prædicat. Deinde obseruemus gradus, quos hic Paulus ponit, qui sunt prædicare, audire, cognoscere, crescere & fructificare. Ideo enim prædicatur vt audiatur, ideo auditur vt cognoscatur, ideo cognoscitur, vt crescat & fructificet. Non debet ergo Euangelium nobis esse veluti theorematum speculabilem κατάληψις quædam, seu noticia ociosa, sed cognitum fructificare debet, coram Deo quidem vero cultu & timore, coram hominibus verò dilectione sincera. Qui enim Euangelium audiunt, legunt, cognoscunt sine fructu, id est, sine timore Dei & dilectione, sibi maius iudicium accersunt. Imitemur itaq; nos Colossensium exemplum, ac ne sinamus nos optimo fructu tam incomparabilis thesauri destitui, sed potius abundemus indies magis magisque in omni cognitione & sensu. Cum addit: A quo die audiulistis, laudat Colossenses à studio, vt excitet ad diligentiam.

maio-

AD COLOSS.

LI
imum, qu
nimirum
nus huma
is propter
a doctrina
Lex enim
prædicat
quos huc Pa
audire, cog
are. Ideo en
ideo auditur
oscitur, ut cre
et ergo Euan
rematum spe
am, seu non
tificare debe
cultu & timor
lectione sincer
audiant, legu
id est, sine timo
aius iudicium
nos Colossens
nos optimo fi
thesauri desin
ndies magis n
& sensu. Cum
s, laudat Col
t ad diligenti
man

maiolem. Porro, quod veterem inter-
pretem sequutus, fructificat & crescit, con-
unxi, ideo feci, quia in peruetustis exem-
plaribus additur vox ἀνεξανόμωρον, quam
rescens, interpretari licet.

Quemadmodum & didici-
tis ab Epaphra, dilecto conser-
uatore nostro, qui est fidelis pro uos-
tris minister Christi.

Nunc Apostolum Colossensium no-
minat, quem commendat, breuiter qui-
dem si uerba spectes, copiosissime uero, si
quid sub istis paucis uerbis lateat, euoluas.
Primum enim uocat ipsum dilectum con-
seruatum, quo titulo significat, eum non esse
aliquem ex turba eorum, qui tum
temporis quauis occasione currebant &
prædicabant, Sed eximium quendam con-
seruatum & commilitonem, eumque dile-
ctum, ut qui uera animi sinceritate & cari-
tate secum in propagando Euangelio la-
boraret. Deinde uocat ipsum fidelem
pro ipsis ministrum Christi. Hoc enim, ut
libi dicit, in ministris requiritur, ut fide-
lis aliquis inueniatur. Non enim satis est
ministrum esse, nisi rectum & fidele sit mi-
niste-

EPIST. PAULI

nisterium. Nec sufficit, si quis pastor vocetur, nisi fideliter in officio se gerat, qui vocatus est, neque quicumque vera docet, pro-
tinus est fidelis, sed qui Domino seruire, Christi regnum promouere pia doctrina ac honesta vita ex animo studet. Ut enim vitam ornare docendo: sic doctrinam ornare viuendo decet. Hic locus apertè militat contra pseudoapostolos Papæ, qui satis esse putant titulum habere, & successionis prærogatiuam. Cum interim parum solliciti sint de fide in officio præstanda. Deinde & illos (qui tamen de sincero Euangelio gloriantur) coarguit, qui aliud propositum habent, quàm Christi gloriam & Ecclesiæ ædificationem. Non enim pauci sunt, qui redituum maiorem, quàm animarum curam gerunt. Sint igitur ministri Euangelij huius Epaphræ imitatores, ac se fideles in sancto suo ministerio præbeant.

Qui & significauit nobis uestram dilectionem in spiritu.

His fauorem & gratiam Epaphræ conciliat apud Colossenses. Solemus enim eos magis amplecti, quos scimus erga nos sincere

cerè affe-
neste lo-
eam, qu-
nibus sic
de spiriti
discrimen
ratorum c
proficisci
nouato, q
hæc dilect
sit perfect
subiecto.
carne est,
Ideo quic
& contam
kai etiam
les: tamen
tur, & im-
tute spir
Pr
audiu.
uobis
mini a
Qu
profectu
ostendit,
cerè

AD COLOSS.

cerè affectos esse, ac de nobis absentibus honestè loqui. Dilectionem in spiritu vocat eam, quæ per spiritum generatur in hominibus fidelibus, seu quæ proficiscitur à corde spiritu Dei reformato. Est enim hoc discrimen inter sanctorum & non re-generatorum dilectionem. Sanctorum dilectio proficiscitur (vt dixi) à corde spiritu renouato, quo purificantur affectus. Ideoq; hæc dilectio est pura & sancta, etiamsi non sit perfecta. Estimatur enim à sua causa & subiecto. Non re-generatorum dilectio ex carne est, quæ est impura & contaminata. Ideo quicquid ab ea nascitur, impurum est & contaminatum. Et tamen si *σὸς γαί φουσι* *καί* etiam in Ethnicis sunt per se laudabiles: tamen carnis viciositate contaminantur, & impuræ redduntur, cum contra virtute spiritus Christi in pijs sanctificantur.

Propterea & nos, ex quo die audiuimus, non desinimus pro vobis orare & petere, ut impleamini agnitione eius.

Quantum gauisus sit Colossensium profectu in Euangelio, certissimo indicio ostendit. Nimirum, quod assiduis precibus

C bus

EPIST. PAULI

bus oret, vt Deum plenius cognoscant. Cum hac cognitione crescit fides & pietas. Id quod declarat, cum finem addit, nimirum, vt dignè Domino ambulent.

In omni sapientia & prudentia spirituali.

In qua re consistat cognitio voluntatis Dei docet, nimirum vt rectè mentes instructæ sint in Dei cognitione, & postea prudenter exequamur ea, quæ docti sumus. Sapientia enim ad noticiam, Prudentiam ad actionem seu $\pi\rho\acute{\alpha}\xi\iota\pi$ refertur. Non enim satis est seruum nouisse voluntatem heri sui, nisi etiam iuxta voluntatem eius faciat. Non ergo ociosam contemplationem rerum profitetur Theologia, sed efficacem noticiam voluntatis Dei requirit, vt mente, corde, lingua, adeoq; totis viribus incumbamus in hoc, vt iuxta verbum cognitum viuamus, vnde scriptum est: Per hoc scimus, quòd agnouimus eum, si iussa illius obseruamus, qui dicit, Noui eum, & præcepta eius non seruat, mendax est. Dicuntur autem Iohanni seruare mandata Dei, qui pro humanæ fragilitatis captu, vitam suam student formare ad obsequium

quium
quam r
data D
tenendu
efficax,
ex cogit
grammat
In omni t
hoc loco,
tem gene
tur, perfe
accip
est, cont
racula.
Vt
no, ut
omni
tes, &
Dei.
M
dium i
dignè
bono
ne De
propri
enim v

LI
cognosca
fides & piet
n addit, n
ulent.
& prude
gnitio volun
recte mentes
itione, & pos
, quæ docti
oticiam, Prude
p referatur. N
sse voluntate
oluntatem eiu
contemplatio
eologia, sed eff
atis Dei requir
adeo q̄ totus vi
vt iuxta verba
de scriptum e
nouimus eum,
qui dicit, No
n seruat, mend
anni seruare ma
næ fragilitatis
formare ad ob
quæ

AD COLOSS.

quium Dei. Tametsi enim non potest quisquam mortalium ad plenum seruare mandata Dei: tamen hoc principium firmiter tenendum est, quòd vera cognitio Dei sit efficax, placeatq; Deo conatus noster, qui ex cognitione hac proficiscitur. Porro, grammatica hîc obseruanda est, cum dicit: In omni sapientia. Omnis enim particula hoc loco, vt sæpe aliàs, non vniuersalitatem generis alicuius, sed rei cui adiungitur, perfectionem significat. Sic 1. Corinth: 13. accipitur, Si habuero omnem fidem, id est, consummatissimam fidem edendi miracula.

Vt dignè ambuletis Domino, ut per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes, & crescentes in cognitione Dei.

Multis verbis vtitur, quò magis studium in Colossensibus exciter. Ambulare dignè Domino, placere Domino, in omni bono opere fructificare, crescere in agnitione Dei. Hæc omnia necessariò coherent, vt proprii effectus verè cognitionis Dei. Qui enim voluntatem Dei doctus est, in omni

C 2 sapien-

9

EPIST. PAULI

sapientia & prudentia spiritali, is dignè Domino ambulare studet: (ambulat autem dignè Domino, qui ipsius voluntati studet per omnia satisfacere) Qui ambulat dignè Domino, is haud dubiè Domino placet: Qui Domino placet, suo opere fructificat magis: Qui fructificat, is hunc fructum reportat, quòd crescat in cognitione Dei magis, donetur spiritali robore, tolerantia, patientia, gaudio, ideo sequitur:

Omni robore roborati, iuxta potentiam gloriæ ipsius, in omni tolerantia & patientia, cum gaudio.

Quia vires nostræ adeo diminutæ sunt & debilitatæ, vt nobis relictis nihil dignum Domino faciamus, nec possimus fructificare, nisi quæ sunt mortis. Fructus enim radicem sapit. Ideo nunc addit de facultate fructificandi, quæ nobis suppeditatur à Domino, qui secundum gloriosam suam potentiam nos robustos & validos reddit, ad ea præstanda, quæ & ipsi grata sunt & nobis salutaria, ad omnem tolerantiam & patientiam cum gaudio.

Tole-

Tolerant
ærumna
pectant
ad verbu
dio, scilicet
fiducia in
Huc perti
Beati, qui
per iustic
gnum cœl
gemit sub
beratione
pter euen

Porro
git, qualer
um, nimir
tatem De
imperant
donec f
meram p

VT
qu
tiarum a
tur in se

AD COLOSS.

Tolerantia est, qua ferunt pñ præsentibus
 ærumnas. Patientia est, qua patienter ex-
 pectant liberationem. μακροθυμία enim
 ad verbum longanimitas est. Cum gau-
 dio, scilicet spirituali, quod concipitur ex
 fiducia in Christum, & ex spe liberationis.
 Huc pertinet promissio Domini Matth: 5.
 Beati, qui persecutionem patiuntur pro-
 pter iusticiam, quoniam ipsorum est re-
 gnum cœlorum. Qui igitur patitur, etsi
 gemit sub cruce, tamen gaudet intuens li-
 berationem promissam, & est beatus pro-
 pter euentum.

Porro, hæc periocha graphicè depin-
 git, qualenam debeat esse piorum studi-
 um, nimirum vt ex verbo discant volun-
 tatem Dei, petant robur præstandi ea, quæ
 imperantur, ac ita fructificent, crescantq̃,
 donec suum cursum absoluerint, & ad
 metam peruenerint.

Secunda Epistolæ pars.

VT sibi viam sternat Apostolus ad se-
 quentem catagraphen, redit ad gra-
 tiarum actionem. Nam hac ratione dilabi-
 tur in secundam Epistolæ partem, quam

C 3 exe

EPIST. PAULI

exegeticam esse dixi. Continet autem plenam descriptionem Christi, & commemorationem beneficiorum ipsius, ut ita non solum confirmet doctrinam Epaphræ parochi Colossensium, verum etiam plenam Catechesin tradat de Christo eiusque beneficis, aduersus omnes corruptelas Iudaicas & alias, quæ tum contra personam, tum contra officium Christi eo tempore spargebantur, ad obruendam lucem Euangelij. Porro, huius descriptionis hic est ordo. Primum, gratiam Patris cœlestis erga nos describit. Deinde beneficia Christi commemorat, describitque Christi personam. Tum accommodat ad ὑπόθεσιν, Christi beneficia communicata Colossensibus, ostendendo ea ad omnes, qui Christum fide recipiunt, pertinere. Venit enim Christus ad seruandum, quod perierat. Hinc dilabitur in commendationem ministerij verbi, per quod illa beneficia nobis offeruntur.

Gratias agentes Deo & patri.

Ita habent emendatiora exemplaria græca. Quoties has duas voces coniungit scriptura, ex priore, nempe Dei appellatio-

lacione
eius pr
tare, vt
concipit
offendat
appellati
ternum e
mum nol
Dei filiu
mus eue
rem, ac
hoc pat
bus nos
rem fid
respōdeat
ctrina no
da pene
ctrinæ

Qu
parte
mine.
C
ficis p
neos a
ditaten
Hic pri

AD COLOSS.

latione, discamus maiestatem Dei intueri, eius præsentiam & omnipotentiam cogitare, vnde in cordibus nostris timor Dei concipiendus est, ne tantam maiestatem offendamus. Ex posteriori, nempe Patris appellatione, discamus affectum Dei paternum erga nos, vnde in mentem primum nobis veniat, quòd per vnigenitum Dei filium in hunc dignitatis gradum firmus euecti, quòd Deum habeamus patrem, ac ipsius censeamur filij. Deinde ex hoc paterno affectu accendatur in cordibus nostris vera erga clementissimum patrem fiducia. Sic enim decet, vt noticiæ respòdeat affectus & actio, vnde fit, vt doctrina non sit ociosa contemplatio, sed corda penetret, ibiq; varios motus pro doctrinæ diuersitate exciter.

Qui idoneos nos reddidit, in partem sortis sanctorum in lumine.

Causa gratiarum actionis est à beneficijs patris cœlestis, qui nos reddidit idoneos ad participandam sanctorum hæreditatem in lumine, id est, in regno Christi. Hic primum obserua, quòd nostræ salutis

C 4 prin

EPIST. PAULI

principium sit paterna patris cœlestis gratia. Deinde, quod ex nobis ipsis minimè sumus idonei ad tantam & tam gloriosam hæreditatis participationem, qui natura sumus filij iræ, & in tenebrarum regno propter peccatum constituti. Humiliemur igitur ac seponamus omnem arrogantiam, prostrati nudi coram patre cœlesti, & certa fiducia expectantes à Deo, quod adeò paternè promittit.

Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ.

Expositio est præcedentis sententiæ. Apertius enim & clarius, quomodo nos Deus idoneos reddiderit, ut essemus consortes sanctorum in lumine, exponit. Obserua *ἀντίθεσις* duorum regnorum, quorum ALTERVM est tenebrarum, id est, ignorantia Dei, luctus, exitij, perditionis, cuius princeps est Satan, in quod regnum propter peccatum totus mundus demersus est. Hoc regnum, ut vitij munitur, ambitur flagitij, turres habet crimina & arma quarumcunq; turpitudinum molimina: Ita ipsius potestas in mortem damnationemq;

nemq;
litant
lucis, i
nis &
in quod
ferimur.
gnum fil
filio vni
bet, in ho
adoptau
riam,

Po
plus cr
quàm si
de substa
se, cur E
haud d
dilecti
ut vn
ab arte

I
nem
mils
M
Christ

AD COLOSS.

nemq̄ eorum, qui sub Satana principe militant tēdit. ALTERVM regnum est regnū lucis, id est, noticiæ Dei, gaudij, liberationis & salutis, cuius princeps est Christus, in quod regnum ex sola Dei gratia transferimur. Atq̄ ideo addit Paulus, in regnum filij dilectionis suæ. In Christo enim filio vnigenito & coæterno, caros nos habet, in hoc elegit, in hoc vocauit, credentes adoptauit & iustificauit, in sui nominis gloriam,

Porro cū dicit, Filij dilectionis suæ, plus credo Paulum voluisse insinuare, quàm si dixisset, filij dilecti. Nam & Filium de substantia Patris, & eundem causam esse, cur Deus nos diligat, hoc Epitheto haud dubiè significat. Nos enim sumus dilecti in ipso, ipse verò patris dilectio est, vt vnigenitus filius, de substantia patris ab æterno natus,

In quo habemus redemptionem, per sanguinem ipsius, remissionem peccatorum.

Modus translationis nostri in regnum Christi exprimitur. Autor est filius Dei

C 5 Iesus

EPIST. PAULI

Iesus Christus patri obtemperans. Meritum est sanguis Christi, hoc est, hostia propiciatoria, qua omnia peccata mundi expiantur, iuxta illud: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Item, Sanguis Christi emundat nos ab omni ἀνομία. Cum hoc precio pugnat vniuersa doctrina Papæ, de satisfactionibus, meritis & indulgentijs &c. Redemptio huius satisfactoriæ hostiæ & fructus, est remissio peccatorum, hoc est, absolutio seu iustificatio à peccatis, quam oportet fide accipere. Hic rursus ruit, quicquid homines de salute consequenda comminiscuntur, extra Christum. Ad huius loci vberiore declarationem referatur tertium caput ad Romanos, ab hoc loco, Nunc autem sine lege iusticia Dei &c. vsq; ad finem capituli.

Qui est imago Dei inuisibilis.

Summam beneficiorum Christi proximè præcedente sententia complexus est, iam personæ descriptionem iustam aggreditur, ac Primum ostendit, quæ sit natura filij Dei. Deinde, quanta potentia sit ipsius. Tertio, quale sit regnum eius peculiare.

Vt

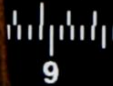
Vt aut
cat eun
citer, se
intelliga
Primum
de, quid
Tum, qu
& quomo
us inuisib
sibilis. P
na tum
hinc cap

Ima
enim rei
cio, idq; c
animam.
tat aliqu
ti pingi
quis he
quasi de
tuetur
modum
menta e
absenti
ferat &
esse pre
manifesti

AD COLOSS.

Vt autem naturam filij Dei ostendat, vocat eum imaginem Dei, idq; non simpliciter, sed Dei inuisibilis. Hoc vt dextre intelligamus, ordine hæc excutienda sunt. Primum, quid sit imago in genere. Deinde, quid, quotuplexq; sit imago Dei. Tum, quomodo Christus sit imago Dei, & quomodo in Christo imagine Dei, Deus inuisibilis, reddatur quodammodo visibilis. Postremò, quid fides cum doctrinæ tum consolationis & exhortationis hinc capiat.

Imago quid sit, non est obscurum. Est enim rei alicuius expressio seu repræsentatio, idq; cum in anima hominis, tum extra animam. Cum enim mens humana cogitat aliquid, imaginem quandam rei veluti pingit & delineat, vt quoties cogitat aliquis hominem notum absentem, mente quasi delineat corporis figuram, quam intuetur de absente cogitans. Ad eundem modum pictor manu exprimit delineamenta corporis, cuius imaginem pingit, vt absentis formam, quantum fieri potest, referat & repræsentet picta imago. Hanc esse propriam significationem imaginis manifestum est, quam appellationem verbum

EPIST. PAULI

bum Dei accommodat filio Dei, ut aliquo modo umbras quasdam tenues tantæ rei cōsideremus, ac vocat imaginem Dei, quæ ipsum Deum repræsentat & refert. Sed hæc duplex est, naturalis nimirum, & gratuita. Naturalis Dei imago in solo Christo est, & est duplex, Essentialis, & per gloriam virtutis. Essentialis est eiusdem essentia cum patre, coæterna & coæqualis. Ut enim in nobis cogitatio format imagines rerum, de quibus cogitamus: Ita Pater æternus sese ab æterno intuens & cogitans, gignit imaginem sui. Sed nos non transfundimus substantiam in imagines illas in mente formatas, quæ reipsa sunt subitæ & evanescentes actiones. At Pater æternus ab æterno gignit imaginem, communicata ipsi essentia. Hanc essentialem Dei imaginem, hoc est, Christum dominum, Epistola ad Hebræos vocat characterem substantiæ Patris, hoc est, imaginem substantialem, qua filius est ὁμοῖος cum persona patris, vocatur & λόγος eadem ratione. Ut enim in nobis imago concepta est λόγος, id est, verbum mentale: ita filius Dei λόγος est æterni patris, ineffabili ratione communicata essentia ab æterno. Imago Dei per gloriam virtutis
(quam

(quam
gloriæ
per ope
& patri
luntas p
tum in C
immenfar
virtutem
manum, i
imagine l
lippe, qu
quoniam
Hilarius
ræ, recte e
militudo
si præsent
qua Deu
dammo
hæc virt
lis tribui
enim præ
catione
Christi g
go æterr
tiam, de

Por
secundur

V LI

AD COLOSS.

(quam Epistola ad Hebræos ἀπαύγασμα
 gloriæ vocat) est, quæ refulget in Christo
 per operum diuinorum virtutem, in qua
 & patris cœlestis potentia gloriosa, & vo-
 luntas paterna conspicitur. Ita enim se to-
 tum in Christo patefecit Deus, vt in ipso
 immensam suam bonitatem, sapientiam,
 virtutem ac εὐλαβρωπίαν erga genus hu-
 manum, in solidum declarauerit. De hac
 imagine loquitur Dominus Iohan:14. Phi-
 lippe, qui videt me, videt & Patrem. Et
 quoniam virtutis similitudo (vt inquit
 Hilarius) non potest esse dissimilis natu-
 ræ, rectè ex virtutis similitudine essentiæ si-
 militudo concluditur. Virtus enim Chri-
 sti præsentis diuinitatis visibilis est imago,
 qua Deus nobis, per se inuisibilis, quo-
 lammodo redditur visibilis. Nec potest
 hæc virtutis gloria Prophetis aut Aposto-
 lis tribui, qui diuina opera ediderunt. Non
 enim propria, sed Christi virtute & inuo-
 catione id fecerunt, ad confirmandam
 Christi gloriam. Atq; ita Christus est ima-
 go æterna æterni Patris, primum per essen-
 tiam, deinde per virtutis gloriam.

Porro, imago Dei per gratiam ea est,
 secundum quam primus homo factus &
 for-

Dei, vt aliq
 enues tante
 ginem Dei,
 & refert.
 nimirum, &
 go in solo
 tialis, & per
 s est eiuſdem
 na & coæqua
 io format
 gitamus: Ita
 o intuens & co
 ni. Sed nos
 am in imagin
 æ re ipsa sunt
 nes. At Pate
 imaginem, com
 hanc essential
 Christum dom
 xos vocat char
 s, hoc est, imag
 filius est ὁμο
 tur & λόγ
 nobis imago cœ
 verbum mental
 terni patris, in
 ata essentia ab
 gloriam virtut
 (quat

EPIST. PAULI

formatus fuit, iuxta illud Genes. 1: Faciamus hominem in imagine nostra, & secundum similitudinem nostram. Hæc imago per lapsum Adæ abolita est, & à Christo rursus per regenerationis gratiam reparatur. Quare ex reparatione iudicandum est, quid qualiscumque fuerit illa imago. Paulus ad Ephes. 4. in hunc modum scribit: Deponite iuxta priorem conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur iuxta concupiscentias erroris. Renouamini verò spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iusticia & sanctitate veritatis. Et ad Coloss. 3. Exuentes veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum, qui renouatur in agnitione Dei, secundum imaginem eius, qui creauit illum. Ex his duobus Pauli testimonijs perspicuè intelligi potest, quid qualiscumque sit imago illa, iuxta quam conditus fuit primus homo, quæ eadem reparatur in homine per Christum. Primum itaque hinc consideretur ἀντὶθεσις noui & veteris hominis. Deinde quid singulis tribuatur, ex quibus clara concluditur imaginis definitio. Verus homo extra dubium est viciositas omnis, quæ irrepfit in hominem per lapsum Adæ. Nouus

homo

homo
nascitu
concup
buunt
sanctita
homo a
homofit
scitur, se
nem esse
mens ag
temperat
quum a
est sum
Deum, c
um Deo
uius, in hu
mentis lu
& cordis
volunta
mus, E
siderari.
κατ' ὄψ
tis, corc
virium
formis
deratur
de fit in
onem pe
corde &

VLI

AD COLOSS.

Genes. i. Fi
 e nostra, & se
 ram. Hæc in
 a est, & à Ch
 s gratiam reg
 e iudicandur
 imago. Paul
 um scribit: D
 uersationem
 rumpitur iuxta
 Renouamini
 , & induite no
 lum Deum cre
 ate veritatis, E
 em hominem
 es nouum, qui
 ei, secundum i
 illum. Ex his
 perspicue int
 fit imago illa,
 primus homo,
 mine per Chri
 nsideretur av
 s. Deinde quid
 bus clara conc
 . Verus homo
 as omnis, quæ
 psim Adæ. No
 it

homo est, qui per regenerationis gratiam nascitur. Veteri homini tribuuntur error, concupiscentia, prauæ actiones. Nouo tribuuntur agnitio Dei, mentis renouatio, sanctitas, iusticia &c. Cum ergo nouus homo ab imagine Dei dicatur, & nouus homo sit, qui ex regenerationis gratia nascitur, sequitur imaginis huius reparationem esse spiritualem regenerationem, qua mens agnoscit Deum, voluntas Deo obtemperat, & affectus omnes Deo in obsequium addicuntur. Proinde imago Dei est summa integritas mentis agnoscentis Deum, cordis obedientis Deo, & affectuum Deo subiectorum. Aut (si placet) breuius, in hunc modum: Imago Dei est veramentis lux seu noticia de Deo, voluntatis & cordis conuersio ad Deum, ac libertas voluntatis, qua Deo liberè obtemperamus. Et debet hæc imago dupliciter considerari. Primum in Christo homine, id quæ κατ' ἄλογω, & est summa integritas mentis, cordis, affectuum, atq; adeo omnium virium in Christo homine, qua Deo conformis est. Deinde in alijs hominibus consideratur imago Dei, quæ in regeneratis quidē fit indies illustrior, post verò resurrectionem perficietur, quando non solū mente, corde & affectibus, verū etiam corporibus

Chri-

9

EPIST. PAULI

Christo conformes erimus, quemadmodum Paulus 1. Corinth: 15. & ad Philip: 3. docet. Porro, quod Paulus 1. Corinth: 11. virum imaginem & gloriam Dei dicat, id alio fit sensu. Non enim pertinet ad sanctitatem & puritatem cordis, sed ad externam ordinationem Dei, qua vir mulierem antecellit, In qua re gloria seu imago Dei quodammodo conspicitur, quemadmodum in omni principatu.

Iam doctrinae colligantur necessariae, cum ad nos confirmandos, tum ad confundendos aduersarios. Primum igitur ex eo, quod Christus dicatur imago Dei, qui est inuisibilis, colligantur duae doctrinae. Prior, quod Christus sit natura Deus, est enim naturalis & substantialis imago Dei. Deinde, quod Christus sit alia persona a Deo patre. Neque enim ipse sibi (inquit Hilarius) imago est quisquam, sed eum, cuius imago est, necesse est ut imago demonstret. Imago etenim est rei ad rem coaequandae imaginata & indiscreta similitudo. Est ergo pater, est & filius, quia imago patris est filius. Et qui imago est, ut verè imago sit, speciem necesse est & naturam, & essentiam, secundum quod imago est, in se ha-

se habet
ut hic
fidei d
alios ha
persona
& pios h
get, quod
peccatum
dies stud
magisq; i
do innoc
que virtu
mus,
Pri
turae.
Vn
atura fa
turam
enim p
ante orr
telligitu
& quod
randus,
cluditu
vel in
omnem
omnem,

AD COLOSS.

se habeat autoris. Hæc Hilarius. Præterea, ut hic locus confirmat articulum nostræ fidei de filio Dei: Ita refutat Arianos & alios hæreticos, qui de Christi natura & persona peruersè docuerunt. Consolatur & pios hic locus, & fiduciam in ipsis auget, quòd verè sint recepturi amissam per peccatum imaginem Dei. Monetq; ut indies studeamus, quò hæc imago magis magisq; in nobis refulgeat, quod fit quando innocentia, iusticia, sanctitati, reliquisque virtutibus Christum induti, studebimus.

Primogenitus omnis creaturæ.

Ut natiuitatem Christi æternam à creaturæ factura secernat, ante omnem creaturam eum genitum testatur. Dicitur enim primogenitus omnis creaturæ, quia ante omnem creaturam genitus. Vnde intelligitur & æterna eius à Patre genitura, & quòd minimè inter creaturas sit numerandus, ex quo eius vera diuinitas concluditur. Quicquid enim rerum existit, vel in creaturis ponendum est, vel extra omnem creaturam. Si est extra creaturam omnem, fuisse necesse est ante omnem creaturam,

D turam,

EPIST. PAULI

turam, quod soli æterno Deo conuenit, qui est Pater, λόγος & Spiritus sanctus. Quare, cum filius Dei hic primogenitus omnis creaturæ dicatur, Sequitur eum minimè in creaturarum album cogendum esse, ut qui ueluti primogenitus: ita & vnigenitus sit filius Dei, solus ab essentia Patris ab æterno genitus. Hic igitur obseruemus discrimen inter Christum & creaturas. Item inter Christum filium Dei vnigenitum, & alios non natura, sed adoptione filios, qui nascuntur quidem à Deo, non tamen à substantia Dei, sed per regenerationis gratiam cum in Deum credunt, Ioan. i. Dedit potestatem ut filij Dei fierent, qui credunt in nomen eius. Hi ergo incipiunt esse filij, qui antea non erant. Ille primogenitus ac vnigenitus Dei filius ab æterno est æternus filius per naturam.

Quoniam in ipso creata sunt omnia.

Ratio proximè præcedentis propositionis ab ordine causarum & effectuum. Omnia per ipsum creata sunt. Ergo ipse est ante omnia. Neque enim fieri potest, ut causa suus effectus sit prior. Præpositio

¶

¶, hic
dem se
ut ad
mediu
dita.

¶
terra.

Am
ris, quæ
rum cre
& terra

V

Sub
quid rer
fibilium
conditu

S

nes, l
stares

O

lium sp
fibilium
gelos,
uisibile
ces, qu

LI
conuenit
sanctus. Qu
ogenitus om
r eum mini
gendum esse
ita & vnige
ffentia Patris
tur obseruem
m & creatur
am Dei vnige
sed adoptioni
em à Deo, non
d per regenerati
n credunt, Ioan
Dei fierent, qu
i ergo incipit
t. Ille primoge
us ab aeterno
m,
so creata su
cedentis propo
m & effectum
a sunt. Ergo ip
im fieri potest
rior. Præpositi

AD COLOSS.

¶, hic pro *diæ* ponitur, mox enim ean-
dem sententiam repetens *diæ* & *ut* dicit,
vt ad causam efficientem referatur seu
medium, per quod omnes res sunt con-
ditæ.

Quæ in cœlis & quæ in
terra.

Amplificat rationem diuisione gene-
ris, quæ diuisio ab applicitis seu locis re-
rum creatarum sumta est. Nam cœlum
& terra receptacula sunt creaturarum.

Visibilia & inuisibilia.

Subdiuisio à rerum qualitate. Quic-
quid rerum est cùm visibilium, tùm inui-
sibilium in cœlis & in terra, per Christum
conditum esse.

Siue throni, siue dominatio-
nes, siue principatus, siue pote-
states.

Omissa priori rerum, nempe visibi-
lium specie, alteram, quæ est rerum inui-
sibilium subdiuidit, ne quis eximeret an-
gelos, aut alias creaturas eximias Dei in-
uisibiles. Ponit autem hic quatuor vo-
ces, quarum Primum significata assigna-

D 2 bo.

9

EPIST. PAULI

bo. Deinde, quid Paulus ex his concludi velit, ostendam. $\theta\rho\acute{o}\nu$ proprie significat sellam seu sedile, deinde $\kappa\alpha\tau' \theta\rho\acute{o}\nu$ solium iudiciarium, seu palatium regale, unde metonymicè ipsam regiam dignitatem significat. Psalm: 44. Thronus tuus Deus in seculum seculi. Interdum per thronos, maiestatis diuinæ nuncios, nimirum angelos intelligunt, quemadmodum hunc præsentem locum veteres interpretantur. Reliquæ tres voces sunt, dominationes, principatus, potestates, quarum Prima significatur relatio superiorum ad inferiores, qua domini subditis dominantur & imperant. Altera significatur principatus ipse seu eminentiæ dignitas. Tertia, ius imperij notatur. His appellationibus non distinguuntur angelorum ordines, sed potentia & gloria Dei indicatur, qui per angelos agit. Hi ideo potestates, dominationes & principatus dicuntur, quia exercent potestatem sibi à Deo datam per Christum, per quem creati sunt. Sed quò hæc spectant? Paulus hac distributione omnes creaturas in ordinem cogit, & subijcit ei, per quem omnes creaturæ sunt conditæ, id est vt emineat diuina Christi gloria, qui est primogenitus omnis creaturæ.

Omnia

C
sum
omn
stunt
Pot
to vniu
creatura
simul est
dam, qu
feritur,
mum,
ipsum c
quod or
gloriam
ipsum g
ria Chri
rum c
omnia
colligi
confis
tia, qu
seruat
um n
tiam
nos o
re, &

AD COLOSS.

Omnia per ipsum & in ip-
sum creata sunt, & ipse est ante
omnia, & omnia in ipso consi-
stunt.

Post distributionem, ad genus addi-
to vniuersali signo, redit, ne quis vllam
creaturam ab imperio Christi exciperet, &
simul est congeries attributorum quorun-
dam, quibus diuinitas & gloria Christi as-
feritur, & quatuor Christo tribuuntur. Pri-
mum, quòd omnia sunt per ipsum: vnde
ipsum diuina potentia astruitur. Deinde,
quòd omnia sunt in ipsum, id est, in ipsum
gloriam & laudem, seu in eum finem, vt
ipsum glorificent & celebrent: vnde & glo-
ria Christi diuina, & finis rerum condita-
rum concluditur. Tertio, quòd sit ante
omnia: vnde rursus æterna eius diuinitas
colligitur. Quarto, quòd omnia in ipso
consistant: vnde ipsius æterna prouiden-
tia, qua omnes res, quasq; in suo statu con-
seruat, commendatur. Hæc omnia iudici-
um nostrum de filio Dei formare ac fidu-
tiam in ipsum alere debent, vt cogitemus
nos ortum nostrum per Christum habe-
re, & eò conditos esse, vt ipse à nobis glo-
rifice-

EPIST. PAULI

rificetur. Hunc nostræ conditionis finem Diabolus impedire conatus, hominem in peccatum pertraxit, vnde rursus liberamur credentes per eundem, per quem primum creati sumus. Quare, Christo non solum primam creationem, verum etiam *παλιγγενεσία*, qua efficimur filij Dei, debemus.

Et ipse est caput corporis Ecclesiae.

Ostendit, quæ sit natura filij Dei, quantaq; potentia & gloria, nunc quale sit eius regnum peculiare in Ecclesia, declarat. Ac primum vocat ipsum caput corporis Ecclesiae, qua appellatione quatuor nobis expendenda insinuantur. Primum, qualis nam sit mystica illa coniunctio Christi cum Ecclesia. Secundum, quanta Ecclesiae beneficia à Christo capite conferantur. Tertium, imperium Christi in Ecclesia. Quartum, qualis nam sit unio membrorum, seu quomodo in corpus Ecclesiae reponamur, coalescamus ac crescamus.

Quantum quidem ad primum attinet, hoc tenendum est. Quemadmodum caput naturale certis iuncturis, cum suo

corpo-

corpor
& hor
ri suo
est. Vt
pit. Na
clesiam
put corp
poris cui
cruce pet
mitatibu
aliquand
ficabim
glorific
arumni
Qu
Christus
modo hi
ta, insin
suam v
Ecclesia
tam ca
est. Set
uos à c
mnibu
pro cu
Christ
suo spi
tus sp

AD COLOSS.

corpore coniungitur : Ita Christus Deus & homo, arcano quodam vinculo, corpori suo mystico, quod est Ecclesia, iunctus est. Vnde fides geminum fructum percipit. Nam inde & affectum Christi erga Ecclesiam discit. Quemadmodum enim caput corpori prouidet : Ita Christus sui corporis curam gerit, & consolationem sub cruce petit. Vt enim ipse ab omnibus calamitatibus gloriose liberatus est : Ita & nos aliquando cum capite liberamur & glorificabimur. Neque enim fieri potest, vt caput glorificatum, sua membra in perpetuis ærumnis relinquat.

Quanta igitur sint beneficia, quæ Christus suæ Ecclesiæ præstat, quodammodo hîc similitudine, quamuis implicata, insinuatur. Vt enim corpus omnem suam vitam ac vigorem ducit à capite: Ita Ecclesia salutem omnem ac uigorem & vitam capiti Christo acceptam ferat, necesse est. Seu quemadmodum spiritus per nervos à cerebro ipso descendens, sensum omnibus membris alioqui inefficacibus, pro cuiusque proportione communicat : sic Christus nos sua membra alioqui mortua, suo spiritu viuificat, vt iam viui facti fructus spiritus edere valeamus. Hinc vt fi-

EPIST. PAULI

des salutem omnem ac vitam in solo Christo residere: Ita in solum illum omnem fiduciam collocare discit.

Imperium Christi in Ecclesia est veluti capitis in corpus. In Ecclesia enim seu in regno spirituali praesidet hic monarcha Iesus Christus, qui solus in regno suo ἀνωτερόν est. Ex quo fides non solum colligit falli omnes, qui Ecclesiae aliud esse caput quam Iesum Christum sentiunt, verum etiam monetur, ut subiiciat se huic Monarchae, eiq; seruiat in iusticia & sanctitate, omnibus diebus vitae suae.

Corporis igitur metaphora significatur, qualis nam sit unio Ecclesiae, & quomodo in corpus Ecclesiae aptemur, coalescamus & crescamus. Hanc unionem, hanc mutuam connexionem & incrementum Paulus ad Ephes. 4. his verbis describit: Adolescamus in eum per omnia, qui est caput, nempe Christus, ex quo totum corpus compositum & compactum, per omnem iuncturam subministrationis, secundum efficaciam in mensuram uniuscuiusque partis, incrementum corporis facit, in aedificationem sui in caritate. Hic Paulus vocat Ecclesiam corpus, non quoduis,

sed

sed con
stolus
est, ita
memb
neq; re
voce, i
dam, &
fi, hoc e
compac
subiiciat
nis, hoc
tibus, v
cat & i
à capite
nescio i
haerent
modo
memb
te des
mystic
percip
est, &
tum,
dicitur
exere
guli (

sed compositum, seu vt significantius Apō-
 stolus loquitur, *συναρμολογόμωρον*, hoc
 est, ita constructum, vt apta proportione
 membra sibi mutuò cohæreant, concin-
 neq; respondeant. Significatur igitur hac
 voce, membrorum inter se relatio quæ-
 dam, & proportio debita in Corpore Chri-
 sti, hoc est, Ecclesia. Deinde, idem corpus
 compactum esse dicit, græcè *συμβιβάζο-
 μωρον*, id est, ita connexum, vt aptè capiti
 subijciatur per iuncturam subministratio-
 nis, hoc est, per iuncturas, quibus median-
 tibus, vnum membrum alteri communi-
 cat & subministrat vitalem spiritum, qui
 à capite per omnia membra corporis be-
 neficio iuncturarum (quibus membra co-
 hærent) diffunditur, idq; efficaciter pro
 modo cuiusq; membri. Vt enim alia
 membra plus quàm alia de spiritu ex capi-
 te descendente percipiunt: Sic membra
 mystici corporis Christi, ex spiritu Christi
 percipiunt, prout singulis commodum
 est, & utile ad totius corporis incremen-
 tum. Quod quidem corpus tum crescere
 dicitur, cum in noticia Christi & pietatis
 exercitijs maiora incrementa sumunt sin-
 guli Christiani.

Ex his iam patere existimo, quantam

D 5 doctri-

EPIST. PAULI

doctrinam contineat in se breuius hæc Pauli propositio: Christus est caput corporis Ecclesiæ, vnde in genere confirmatur articulus fidei nostrę de Ecclesia, Et admonemur, vt fide Christo capiti adhæreamus, ac mutus dilectionis officijs inter nos coalescamus.

Ipse est principium, primogenitus ex mortuis.

Hanc propositionem in hunc modum resoluit Athanasius: Principium resurrectionis est ille, quia primus omnium resurrexit, & quia dolores mortis dissoluit, meritò primogenitus dicitur. Vocabulum ἀρχῆς potest accipi pro primitijs, vt fit allusio ad frugum primitias, quæ Domino offerebantur in veteri testamento. Ac tunc potest resolui propositio in hunc sensum, vt manipulo aliquo primitiarum oblato, reliquæ messi benedicebatur: ita vno Domino resurgente tanquam patri cœlesti oblato, vis viuifica resurrectionis Christi ad nos omnes diffunditur. Vt veluti is nunc resurrexit: ita & nos suo tempore resurgamus. Duabus igitur de causis dicitur principium, seu primitię, seu primogenitus.

mogeni
ipse pri
turus.
ctionis
Vnde fi
rinth: 3.
rum erit
rum prin
quod que
tor rerum
est generi
hinc artic
de qua d
ad verbu
ad potent
ctionis, in
rectio sar
dem resu
rationis
stremur
missæ re
terea fit
contra
quod fit
tarem r
nostram
viuende
lando ac

AD COLOSS.

mogenitus mortuorum. Primum, quia
 ipse primus resurrexit, non amplius mori-
 turus. Deinde, quia virtus nostræ resurre-
 ctionis in Christi resurrectione includitur.
 Vnde firma est consequentia Pauli 1, Co-
 rinth: 15. Si Christus resurrexit, mortuo-
 rum erit resurrectio. Est enim ipse mortuo-
 rum primitiæ. Hinc Primum discamus,
 quòd quemadmodum Christus est crea-
 tor rerum omnium: ita quoq; reparator
 est generis humanis. Deinde confirmetur
 hinc articulus resurrectionis mortuorum,
 de qua dum cogitamus, respicere oportet
 ad verbum promissionis de resurrectione,
 ad potentiam Dei & ad primitias resurre-
 ctionis, in quibus primitiis & nostra resur-
 rectio sanctificata est. Horum primum fi-
 dem resurrectionis docet: Medium cœcæ
 rationis absurda argumenta evertit. Po-
 stremum demonstratio evidens est pro-
 missæ resurrectionis & exemplum. Præ-
 terea fit hic locus auxiliare pharmacum
 contra omnes ærumnas præsentis vitæ,
 quòd fit dum rectè meditamur hanc salu-
 tarem resurrectionem, per totam vitam
 nostram, resurgendo quidem à peccato,
 viuendo verò in nouitate vitæ, & anhe-
 lando ad immortalitatis gloriam. Est enim
 spiri-

EPIST. PAULI

spiritualis regeneratio, meditatio futuræ resurrectionis & æternæ beatitudinis credentium, quæ resurrectionem sequetur. Contrà moneantur impœnitentes de æternis supplicijs, quæ sine fine luent, nisi hîc per pœnitentiam ad Deum fuerint conuersi.

Vt sit in omnibus ipse primatum tenens.

Quò pertineant ea, quæ dixerat, ostendit, & colligit Christum, dominum & principem esse vniuersorum, vt qui ante omnia natus ex Deo, cuncta creauerit, qui accepta carne, de virgine natus sit, deinde & mortuus, vt Ecclesiæ caput esset, qui resurrexit, vt quæ primum creauerat, iterum recrearet & reformaret, vt semper sit in omnibus primus ac princeps agnoscendus & colendus. In Christi igitur honorem sacrilegè perrumpunt, qui creaturis hanc Christi gloriam tribuunt.

Quoniam in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare.

Ratio

Ratio primatus Christi in Ecclesia.

Placuit Deo patri omnem plenitudinem,
 quod est, ipsum fontem omnium bonorum,
 sapientiae, iusticiae, sanctitatis & salutis ha-
 bitare in Christo. Igitur iure primatum in
 Ecclesia sibi vendicat. Hæc confirmant
 doctrinam Ecclesiae contra iusticiarios, qui
 aliunde petunt iusticiam & salutem, quam
 ex plenitudine hac, quæ in Christo inha-
 bitat. Nam si omnis plenitudo habitat in
 illo, ut omnes ex eo sumamus, sequitur
 non solum ipsum unicum salutis autorem
 in se credentium esse, verum etiam quod
 gloriae & honori Christi detrahant, quot-
 quot aliunde vel minimam salutis parti-
 culam quærendam docent. Si enim vlla
 bonorum aut salutis pars esset extra Chri-
 tum quærenda, perperam Paulus omnem
 plenitudinem Christo tribendam prædi-
 casset. Quare, in hunc solum firma fiducia
 recumbamus, & hauriamus omnia bona
 ab hoc omnis bonitatis fonte.

Et per ipsum omnia reconcilia-
 re sibi.

Quid fructus ex plenitudine omnium
 bonorum in Christo habitante ad Eccle-
 siam perueniat, hac propositione docet.
 Pleni-

EPIST. PAULI

Plenitudo enim illa eò pertinet, vt per CHRISTVM Pater cœlestis offensus, reconcilietur cum homine. Est ergo hic honos reconciliationis soli Christo tribudus. Quarè errant omnes, qui Deum placari putant alia quavis re, quàm per vnicum filium.

Pacificans per sanguinem crucis eius per ipsum.

Modum reconciliationis exprimit. Per sanguinem crucis, ipsam Christi victimam & obedientiam intelligit, quæ est $\lambda\upsilon\tau\rho\rho$ & precium redemptionis seu reconciliationis nostri cum Deo. Hinc canunt Angeli nato Christo, **Gloria in excelsis Deo, in terra Pax.** Hæc pax est mutuus consensus Dei & hominis : Dei quidem, remittis offensam, propter victimam & interpellationem mediatoris Iesu Christi: Hominis verò accipientis fide oblatam remissionem offensæ. Vnde ad Deum accessum nactus homo, huius pacis fructum expectat vitam æternam.

Siue quæ in terra, siue quæ in cœlis sunt.

Quo-

Qu
facta ex
nimirum
pertineat
gelos m
confirmat
extra defec
homines c
berantur,
tur, vt ita
concordia
parta.
Et u
abalien
peribus
uit, in
mortem
Acc
ad v̄p̄ōse
plicat be
vt dilig
quanta b
collation
nis eoru
ationem
per præd

VLI

AD COLOSS.

Quousq; se pacificatio per Christum
 facta extendit, distributione hac indicat,
 nimirum quod ad homines & angelos
 pertineat, sed diuersimodè. Vt enim an-
 gelos mutationi & defectiõni obnoxios
 confirmat, quod perpetuum suum statum
 extra defectiõnis periculum retineant : Ita
 homines cum à perditione commerita li-
 berantur, tum beatitudine æterna donan-
 tur, vt ita in cœlis & terra firma stet pax &
 concordia, per Christum pacificatorem,

parta.
 Et uos, qui aliquando eratis
 alienati & inimici sensu in o-
 peribus malis, nunc reconcilia-
 uit, in corpore carnis suæ per
 mortem.

Accommodat doctrinam generalem
 ad ὑπόθεσιν. Iplis enim Colossensibus ap-
 plicat beneficia Christi, quæ recensuit. Et
 vt diligentius perpendant Colossenses
 quanta bona per Christum consecuti sint,
 collationem duplicis status seu conditio-
 nis eorum adhibet. Ante quidem pacifi-
 cationem peractam per Christum, sibiq;
 per prædicationem communicatam, fue-
 runt

9

EPIST. PAULI

runt vt reliqui, abalienati & inimici Dei, idēq; sensu seu cogitatione & voluntate, id quod satis ipsorum praua opera docebant, quæ non nisi ex prauo sensu & voluntate à Deo auersa proficisci potuerunt. Pacificatione verò facta ac communicata ipsis per Euangelium, reconciliati sunt, hoc est, ad Deum conuersi, atq; adeo ipsius amici facti sunt, per corpus Christi humanum in mortem traditum, ad expianda hominum peccata.

Sine itaq; Christi victima abalienati sunt homines à Deo, eiusq; inimici censentur. Contrà verò per victimam Christi, dum in ipsum creditur, amici imò filij Dei efficiuntur homines. Admoneat igitur hic locus nos cum nostræ miseræ, tum felicitatis. Miseræ quidem, dum extra Christum erramus, hostes & inimici Dei, destinati pœnis æternis. Felicitatis verò, dum Christum reconciliatorem firma fide apprehendimus, per quem æternæ beatitudinis efficimur consortes.

Vt exhiberet uos sanctos & immaculatos & irreprehensibiles coram se.

Ad

Ad
frum d
Deo fan
les. Qu
qualis na
Primum
probamu
rum cultu
& proph
mus & iust
delicet
iplos re
Tum, v
ἀνεργασ
vllum cri
hil admisi
cari debu
tes ad T
tatis ap
mum c
neficio
tionis f
nobis à
ctificati
Non i
peccato
ruamus
simul d

AD COLOSS.

Ad quid reconciliemur Deo per Christum docet, nimirum ut sistamur coram Deo sancti, immaculati & irreprehensibiles. Quibus verbis brevissimè describit qualis nam Christiana vita esse debeat. Primum requiritur sanctitas, qua Deo approbamus, dum purificati fide Deo verum cultum præstamus, relictis Ethnicis & prophanis erroribus. Deinde, ut simus ἀμωμοί, id est, immaculati, dum videlicet bonam conscientiam apud nos ipsos retinemus, exuto corpore peccati. Tum, ut simus irreprehensibiles, græcè ἀνέγκλητοι, id est, tales in quos nemo iure ullum crimen possit impingere, seu qui nihil admiserunt, cuius ob causam in ius vocari debeant. Has tres vitæ Christianæ partes ad Titum 2. modestiæ, iusticiæ & pietatis appellationibus intelligit. Hinc primum discamus, cum reconciliationis beneficio coniunctam esse gratiam regenerationis spiritualis. Nam ut Christus est nobis à Deo natus iusticia: ita etiam sanctificatio, quæ in vitæ novitate relucet. Non igitur consequimur remissionem peccatorum, ut postea veluti laxatis frenis ruamus præcipites in quævis flagitia, sed simul donamur Spiritu sancto, per quem

E rege-

EPIST. PAULI

regeneramur indies magis magisq̄. Prone de hæc duo obseruemus. Vnum, quòd sine reconciliatione nemo ad innocentiam peruenire verè possit. Alterum, quòd vitæ nouitas seu regeneratio, vt perpetuò reconciliatione coniuncta est: ita firmissimum reconciliationis factæ indicium existit. Vbi enim iuxta carnem viuitur, ibi spiritus dominium nullum est.

Siquidem permanetis in fide fundati & firmi, & non dimouemini à spe Euangelij, quod audistis, & quod prædicatum est apud uniuersam creaturam, quæ sub cælo est, cuius factus sum ego Paulus minister.

Quomodo rata sit futura reconciliatio, & quomodo sanctitatis & innocentie studere possint Colossenses, his verbis docetur. Requiritur enim ad vtrumq̄ fidei stabilitas & perseuerantia in doctrina Euangelij, vnde spes salutis concipitur. Obseruandum hinc Primum, quòd vt fidem facit instrumentum, quo reconciliatio recipitur

pitur &
ctitatis
stituit,
angelij,
um pra
Stoicas
quòd in
relabi in
re excide
vt qui pi
pergamu
hæream
operant
tur & au
sistamus
quit: Qu
creatura
quod a
prædic
niuersu
strum
pertine
cepta p
Pseude
Euang
lus cæ
cuiffet.
larum

AD COLOSS.

pitur & possidetur : ita eandem omn's san-
 ctitatis & innocentiae fundamentum con-
 stituit, cum qua fide coniuncta est spes Eu-
 angelij, id est, spes salutis, quam Euangeli-
 um prædicat. Deinde obseruetur contra
 Stoicas imaginationes de prædestinatione,
 quòd in fide fundari & iustificati, possint
 relabi in pristinam impietatem, & ita salu-
 te excidere, Roman: II. Vnde monemur,
 vt qui primitias fidei percepimus, strenuè
 pergamus, ac vsq; ad finem constanter ad-
 hæreamus doctrinæ Euangelij, vnde fides,
 operante Spiritu sancto, concipitur, ali-
 tur & augetur, modo ipsi malignè non re-
 sistamus spiritui Dei. Præterea dum in-
 quit: Quod prædicatum est apud omnem
 creaturam, illud Euangelium commendat,
 quod ab Epaphra acceperant, ad quod
 prædicandum ipsi Christi Apostoli in v-
 niuersum orbem missi sunt, cuius minis-
 trum ipse Paulus se esse fatetur, Quod eò
 pertinet, vt Colossenses permaneant in ac-
 cepta per Epaphran doctrina, nec sinant se
 Pseudoapostolorum imposturis à vero
 Euangelio abduci, tanquam aliud Pau-
 lus cæteriç Apostoli, aliud Epaphras do-
 cuisset. Est enim valde vtile audire diuer-
 sarum Ecclesiarum ministros in doctrina

EPIST. PAULI

consentire. Non enim parum confirmat
Ecclesias videre consensum docentium.

**Nunc gaudeo in passionibus
meis pro uobis.**

Prolepsi quodam anticipat obiectionem, quæ ex cruce Pauli extrui poterat, ad extenuandam ministerij ipsius auctoritatem. Solent enim homines res ex præsentis euentu estimare. Dicit igitur se gaudere in passionibus, quas perfert pro Colossensibus erudiendis, fouendis ac confirmandis in sana doctrina. Quod quidem exemplum ministris uerbi duo commendat. Vnum, ut nullum periculum detrectent subire pro ædificanda Ecclesia. Alterum, ut gaudeant contra carnis sensum, quoties crucem Euangelij promouendi gratia ferre coguntur.

**Et adimpleo ea, quæ desunt
afflictionibus Christi, in carne
mea.**

Ratio est propositionis à passionis suæ
communione. Se enim conformem ac socium
Christi, dum patitur, statuit, quæ sa-

nè

nè ma
der P
datur
scant
omne
repara
patiaru
ginis fi
rum ar
cum C
memb
ne con
hæc in
vrgen
conclu
thesaur
toria,
to ext
nostr
imple
carne
titur.
Christ
ligen
cit, re
corp
mine
etiam

AD COLOSS.

nè maxima est gloria. Quare merito gaudet Paulus, quòd per suas afflictiones redatur conformis imaginis filij Dei. Discant hinc primum ministri verbi, deinde omnes pñ, summam gloriam apud Deum reputari, si quis pro Euangelio ac pietate patiatur. Hoc enim pacto conformes imaginis filij Dei efficiuntur. Quod sanè certum argumentum est, fore, vt aliquando cum Christo percipiant læta, qui hñc vt membra ipsius patiuntur aduersa. Porrò, ne contra ἀναλογία fidei, cum Sophistis hñc impingamus, cauendum est. Illi enim vrgentes τὸ ῥητόν, ex hoc loco inferunt & concludunt sanctorum martyria (quæ thesaurum Ecclesiæ vocant) esse propiciatoria, vt quæ peccata hominum suo merito expient. Sed eos peccare contra fidei nostræ analogian manifestum est. Paulus implet ἰσχυρίματα afflictionum Christi in carne sua, dum vt membrum Christi patitur. Hñc enim Christi nomine totus Christus, cum suo corpore mystico, intelligendus est. Vt 1. ad Corinth: 12. cum dicit, rem in Christo se habere, vt in humano corpore. Vbi manifestum est Christi nomine intelligi, non solum ipsum caput, sed etiam corpus totum mysticum, hoc est, Ec-

EPIST. PAULI

clesiam. Tantisper igitur deest aliquid afflictionibus Christi, donec aliquis sanctorum superfuerit in mundo, qui vt membrum corporis cum capite feret ærumnas, donec vnâ cum capite glorificetur. Sensus, quem his verbis assuunt Sophistæ, claris scripturæ dictis refutatur. Si enim Christus est agnus tollens peccata mundi: Si sanguis ipsius purgat nos ab omni iniquitate: Si in ipso habitat omnis plenitudo: Si vnica oblatione perfectos efficit in perpetuum eos, qui sanctificantur, Sequitur passiones Pauli & aliorum martyrum nequaquam esse expiatorias. Illorum enim afflictiones singulares fuere, non pro alijs meritoria.

Pro corpore eius, quod est Ecclesia.

Causam præsentis suæ afflictionis exprimit. Dicit enim se pati pro corpore Christi, non quidem redimendo, sed ædificando per suum ministerium, vnde subdit:

Cuius factus sum minister,
secundum dispensationem Dei,
quæ

quæ
Cuius
est ra
rum c
spenfa
ministe
A
Dei.
Fi
gume
autore
prædic
ministe
Y
secu
P
strina
illud
cellen
rium
Eph
redit.
dicat

VLI
deest aliqui
ec aliquis fan
do, qui vt m
ite feret aerum
glorificetur.
runt Sophista
arur. Si enim C
eccata mundi
os ab omni ini
it omnis plenu
fectos efficit in
iustificatur. Se
aliorum marty
rias, Illorum e
iere, non pro a
eius, quod
s suæ afflictionis
se pati pro cor
dimendo, sed a
terium, vnde
sum minist
lacionem D

AD COLOSS.

quæ data est mihi erga uos.

In græco relatiuum fœmininum est. Cuius, subaudi Ecclesiæ minister sum. Et est ratio, cur pro Ecclesia patiat, nimirum quia minister est Ecclesiæ, ex Dei dispensatione. Proinde non expiationis, sed ministerij gratia patitur Paulus.

Ad implendum sermonem Dei.

Finis ministerij Paulini, continens argumentum commendationis Euangelij ab autore. Implendi verbo significat Paulus prædicationis diligentiam & industriam ministris verbi imitandum.

Mysterium reconditum à seculis & à generationibus.

Ne quis Euangelium vt nouum doctrinæ genus contemneret, ab antiquitate illud commendat, item à dignitate seu excellentia. Cur autem Euangelium mysterium dicatur, pluribus in Epistolam ad Ephes. i. explicatum est. Sed tota res huc redit, quòd Euangelium ideo mysterium dicatur, quia si vniuersum orbem in se

E 4 respi-

9

EPIST. PAULI

respicis, planè ignarus est huius doctrinæ. Non enim humanis aut physicis rationibus, hæc doctrina inuenta est, sed ex sinu æterni Patris allata ministerio Spiritus sancti dicitur. Deinde si confers tempus ante Christum exhibitum cum tempore manifestati Christi, haud immeritò relatione prioris temporis mysterium appellatur Euangelium. Ante enim Christum exhibitum sub obscuris verborum & ceremoniarum inuolucris significabatur, Sed Christo exhibito plena claritate hæc cœlestis doctrina affulsit, ac nunc per prædicationem in salutem credentium, suos radios in vniuersum orbem transmittit, Hinc moneamur cum gratitudinis erga Deum, qui hoc suum arcanum nobis reuelauit in salutem nostrã, qui orandus est, vt suam cœlestem doctrinam in scholis & in templis inuiolatam conseruet, tum reuerentiæ erga hanc cœlestem doctrinam, vt ad ipsius lectionem & meditationem adferamus mentem puram, & rebus quæ traduntur attentam.

Nunc autem patefactum est
sanctis illius, quibus uoluit Deus
us no

us no
tia
gent
N
uelatic
lationis
cum De
sum, no
quand
Evang
Domi
nem n
gum &
ta ex be
sinamu
alijs m
lij cla
hac si
hunc
ingrat
dolor
um te

AD COLOSS.

us notum facere, quæ sint diuinitæ gloriosi huius mysterij intergentes.

Ne quis humanis meritis ascribat reuelationem huius mysterij, causam reuelationis addit voluntatem seu beneplacitum Dei. Vnde nos discamus non ad casum, non ad hominum industriam referre, quando in his aut alijs regnis audimus Euangelij verbum sonare. Vtitur quidem Dominus ad Euangelij sui manifestationem ministerio hominum, vt piorum regum & ministrorum Euangelij, sed res tota ex beneplacito Dei dependet. Vnde desinamus mirari, cur nobis hodie & non alijs multis inclytitis regnis tanta Euangelij claritas affulgeat, Et gratias Deo pro hac sua luce agamus, simulq; grati, ne hunc thesaurum à nobis propter nostram ingratitude auferat, cuius rei (proh dolor) plurima exempla historiæ omnium temporum continent.

Qui est Christus in uobis.

Interpretatio est. Nam vno verbo exprimit quodnam sit illud mysterium

E 5 glo-

EPIST. PAULI

gloriosum, nimirum Christus, qui possidetur fide. Porro, cum Christum nominat, duo intelligit. Primum, salutarem eius noticiam. Deinde, fiduciam ex notitia manantem. Notitia in tribus consistit. In natura diuinæ & humanæ intelligentia. In personæ vnitate, & in officij personæ cognitione. Fiducia talem eum sibi persuadet, qualis per Euangelium prædicatur, iuxta illud Iohan: 3. Hoc est præceptum eius, vt credatis nomini filij eius Iesu Christi, vnde nascitur fructus interior & exterior, qui timoris Dei seu cultus diuini nomine significatur.

Spes gloriæ.

Cum Christum spem gloriæ dicit, Primum significat in illo solo gloriandum esse, vt in eo, per quæ olim gloriam æternam consequemur, vnde omnia humana merita, omnes prærogatiuæ carnis conticescant oportet, vt qui gloriatur, in Domino gloriatur. Deinde colligitur ex his verbis, quod in hoc mundo non plenè hæc gloria possideatur, sed expectetur. Ex quo rursus monemur, vt hac spe contenti, totis viribus contendamus in salutis cursu, vt pro-

posita
sequat
detur
quales
vbi ill
Christu
credim
in carni
ctione r
nobis fu

Q
O
stus est,
dum ip
ptelas h

A
nem
nem.
N
attexi
niton
audie
obitur
eò per
cordit

AD COLOSS.

positam in Christo gloriam tandem consequamur. Tamen autem hinc fide possidetur Christus: tamen nondum apparuit quales nam futuri simus, quam gloriosi, ubi ille apparuerit. Possidemus quidem Christum gloriam nostram, dum in ipsum credimus, etsi imperfectius, quia sub cruce in carnis infirmitate, sed perfecta resurrectione mortuorum, solida Christi gloria in nobis fulgebit.

Quem nos prædicamus.

Obiectum igitur Euangelij solus Christus est, hunc prædicare oportet, quod fit dum ipsius verbum sincerè citra corruptelas hominum annunciatur.

Admonentes omnem hominem, & docentes omnem hominem, in omni sapientia.

Modum prædicationis Apostolicæ attexit, cuius duas partes facit, Admonitionem & Doctrinam. Admonitio ad audiendum verbum inuitat, consolatur, obiurgat, instigat & excitat auditorem, & eò pertinet, ut doctrina ipsa radices agat in cordibus hominum, quò sistatur omnis homo,

EPIST. PAULI

homo perfectus coram Deo. Doctrina autem est Legis & Euangelij, Item aliorum locorum, qui ad Legis & Euangelij vim explicandam pertinent. In omni sapientia, id est, plena & absoluta sapientia de salute per Christum consequenda. Sic enim Paulus sæpe Hebræorum more utitur voce omnis, id quod suprâ aliquoties admonui. Obseruandus imprimis hic locus est. Confirmat enim & confutat. Confirmat pios, qui ex verbo Dei solo petunt salutis scientiam. Confutat aduersarios, qui Ecclesie Dei humana placita obtendunt, oppressa Euangelij puritate.

Vt sistamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu.

Finis prædicationis, & effectus veræ sapientiæ, quam ex prædicatione consequimur. Vt enim finis prædicationis est, ut sapientia hæc solida ac cœlestis, omnibus hominib. prædicetur, quod mandato Christi etiam confirmatur, dicentis: Ite in mundum &c. Ita effectus huius sapientiæ est, omnem hominem sisti perfectum corâ Deo in Christo Iesu. In solo enim Christo

sto sita
tum
quide
hac v
nostra
sti per
puro
vt sim
possim
here, v
ab obe
impedi
hæc p
quàm
mum
destinat
quitur.
inde, s
minu
tiam
ma C
perfect
tur er
rebus
cant.

AD COLOSS.

sto sita est Christianorum perfectio, in quo
 tum demum perfecti sumus (quantum
 quidem ad perfectionem attinet, quæ in
 hac vita contingere potest,) dum agnita
 nostra in nobis ipsis imperfectione, Chri-
 sti perfectionem fide possidemus, dumq[ue]
 puro colendi Deum affectu ducimur, ita
 ut simplici integritate præditi, testari
 possimus nos hoc præcipuè in votis ha-
 bere, ut Deo placeamus, non sinentes nos
 ab obedientia Dei ullis terrenis rebus aut
 impedimētis auocari. Estimanda est igitur
 hæc perfectio non tam à nostra qualitate,
 quàm ab imputatione diuina. Hic Pri-
 mum colligamus prædicationem verbi
 destinatum esse omnibus, ex quo conse-
 quitur, Deum omnium velle salutem. De-
 inde, quia non omnes saluantur, id fieri ho-
 minum culpa, qui hanc cœlestem sapien-
 tiam contemnunt. Præterea, quæ sit sum-
 ma Christianorum sapientia, nempe listi
 perfectum in Christo Iesu, vnde confuta-
 tur error omnium hominum, qui in alijs
 rebus extra Christum perfectionem collo-
 cant.

In quod etiam laboro, decer-
 tans

EPIST. PAULI

les recipere, nec ne. Paulus negatiuam
quæstionis thesin assumit probandam,
videlicet quòd non debeant Christiani
traditiones humanas aut legales recipere,
idq̃ propter has causas. Vt pura maneat
doctrina Euangelij absq̃ fermento huma-
narum traditionum. Vt honos suus Chri-
sto seruetur integer, vtq̃ certa sit anima-
rum salus, quæ per vnum Christum con-
tingit. Porrò, tractationis ordo naturalis
est. Nam quatuor partibus præsens dispu-
tatio absoluitur, Exordio, Propositione,
Confirmatione, Conclusionem. Quæ partes
ita prorsus ordinantur & explicantur, vt
iusta methodus & docendi ratio requirit.

EXEGESIS CAPITIS
SECUNDI, CVM OBSER-
uatione doctrinarum.

Volo autem uos scire, quan-
tum certamen sustineam pro uo-
bis, & ijs, qui sunt Laodiceæ, &
quotquot non uiderunt faciem
meam in carne.

Pro-

P
beneu
ga C
stiner
human
ceritate
tur hoc
fortiter
firmitate
V
rum c
Ra
suscept
enim si
consolat
in carit
connex
secus a
cturis
& recr
E
tæ p
agni
tris &
A

AD COLOSS.

Propositio exordij est, in quo captat benevolentiam ab affectu suo & studio erga Colossenses, pro quibus certamen sustinet contra falsos doctores, qui volunt humana sapientia & legalibus ritibus sinceritatem doctrinae turbare. Admoneantur hoc exemplo ministri Euangelij, vt se fortiter opponant corruptoribus sanæ doctrinae.

Vt consolentur corda ipsorum compactorum in caritate.

Ratio propositionis exordij à finibus suscepti certaminis pro Colossensibus. Est enim fructus primus sinceræ doctrinae, consolatio cordium eorum hominum, qui in caritate coniuncti inter sese, ac veluti connexi sunt mutuis caritatis officijs, non secus atq; membra eiusdem corporis iuncturis sibi inuicem alligata, vnâ fouentur & recreantur.

Et in omnem opulentiam certæ persuasionis intelligentiæ, in agnitione mysterij Dei & Patris & Christi.

Alter finis suscepti certaminis, cuius
F sensus

EPIST. PAULI

sensus ita resolui potest. Hoc ingens certamen etiam sustineo, ut adeo plena & opulenta abundant persuasione in sinceræ doctrinæ intelligentia, ut perfectè persuasi, mysterium Dei & Patris & Christi, hoc est, ipsum Euangelium solidè percipiant. Huc igitur piorum ministrorum conatus tendant, ut solidè doceant, quò auditores plenam Christi intelligentiam consequantur. Quod cum fit, non facile patebit aditus malis doctoribus ad euertendam doctrinam. Contrà, ubi segniter traditur doctrina, relinquitur populus dubius & instabilis, vnde fit, ut facile quouis doctrinæ vento concutiatur. Porro, mysterium Dei & Patris & Christi ideo Euangelium nominat, quia in Euangelio reuelatur maiestas Dei & affectus eius paternus erga nos per Christum, vnde tria colligamus. Primum, Deum per Euangelium innotescere. Deinde, illum ipsum paternum animum erga nos gerere. Tertiò, nos in Christo, cum eum fide possidemus, patrem agnoscere. Qui, inquit, videt me, videt & Patrem.

In quo sunt omnes thesauri sapientiæ ac scientiæ reconditi.

Abso-

quæ f
cit, in
digni
anima
quæ f
conseq
illo sun
gnition
hunc th
Porro,
disting
salutis
ad scie
damia

H
deci

strat,
subtil
nes c
nis f
Chr
cus c
enim

VLI
loc ingens
adeo plena
sione in sine
perfecte per
is & Christi
olide percipit
strorum con
unt, quod audi
lligentiam con
t, non facile pe
ribus ad euen
nta, ubi segre
inquitur popu
e fit, ut facile q
tutiat. Pon
s & Christi ide
uia in Euangel
& affectus eius p
ristum, vnde t
, Deum per Eu
einde, illum ipse
nos gerere. T
eum fide poss
e. Qui, inquit,
mnes thesau
re recondit
A

AD COLOSS.

Absolutam sapientiam & plenam, quæ sanè ad salutem consequendam sufficit, in Christo absconditam monet, cum ut dignitatem Euangelij commendat, tum ut animos nostros auocet ab omnibus rebus, quæ sunt extra Christum, quoties salutis consequendæ ratio quæritur. Si enim in illo sunt thesauri omnis sapientiæ & cognitionis, desipiunt profectò, qui extra hunc thesaurum scientiam salutis quærent. Porro, sapientiæ & cognitionis vocabula distinguo, ut prius ad mentis rectam de salutis negotio instructionem: posterius ad scienter seu prudenter vitam informandam iuxta verbum referatur.

Hoc autem dico, ne quis vos decipiat sermone persuasibili.

Vsum superioris dicti egregiè monstrat, nimirum ut solo Christo contenti, subtiles sapientum mundi ratiocinationes contemnamus, non morantes sermonis suauitatem, & leporem eorum, qui à Christo nos abducere conantur. Hic locus diligenter obseruandus est. Monet enim, ut simplicem doctrinam Christi re-

F 2 tinea-

9

EPIST. PAULI

tineamus. Monet vt extra Christum in salutis negocio nihil quæramus. Monet cauendas orationis insidias. Monet non suscipere eloquentiam hominum, sed veritatis simplicitatem amplecti & amare,

Etsi enim carne absum, spiritu tamen uobiscum.

Occupatio est. Nam poterant admirari Colossenses, cur sibi adeò à se remotis, & antea non visis, admonitionem scriberet. At Paulus hanc obiectionem diluit per distinctionem. Sum quidem remotus à uobis corpore, sed & corde & animo, quo uos in Christo complector, uobis adsum. Hoc verè Apostolicum est, non solum præsentium auditorum, verum etiam absentium & remotorum curam gerere.

Gaudens ac uidens uestrum ordinem & stabilitatem uestre in Christum fidei.

Commendatio Ecclesiæ Colossensium cum captatione beneuolentiæ, ab animi sui affectu erga illos. Cùm enim commendat Ecclesiæ Colossensium statum præsentem, non solum bene constitutum
signi-

signif
eodem
clesia
diner
Ordo
centiu
morum
dine pl
bilitas
pe ipso
renon
à tra
truder
concit
ipso for
qui om
ta fide
nibus

Chr
amb
in i
que
abu
actio

LI
Christum in
nus. Monet
Monet non
inum, sed ver
& amare,
absum, sp
l.
n poterant ad
i adeo à se ren
dmonitionem
c obiectionem
Sum quidem
id & corde & a
omplector, uob
licum est, non so
um, verum etia
n curam gerere.
videns uestru
ilitatem uest
clesiæ Coloss
euolentiæ, ab
os. Cum en
lossenium fra
bene constituta
fi

AD COLOSS.

significat, verum etiam tacite monet, vt in eodem statu permaneant. Porro, in Ecclesiastico statu duo laudat, nimirum ordinem & stabilitatem fidei in Christum. Ordo quidem non regni formam, sed docentium & discipulorum rationem habet, & morum disciplinam continet, de quo ordine plura ad Ephesios dicta sunt. Stabilitas fidei, fundamentum retinet, nempe ipsum Christum, sine quo Ecclesia stare non potest. Fugiamus ergo omnes, qui ἀταξίαν barbaricam Ecclesiæ Christi obtrudere conantur, vt qui Enthusiasmo concitati, nihil rectum ducunt, nisi quod ipsi somniarunt. Damnemus & Papistas, qui omnes neruos eò intendunt, vt sepulta fide in Christum, ex humanis traditionibus pendeamus

Sicut ergo accepistis Iesum Christum Dominum, in ipso ambulate, radicati & ædificati in ipso, & confirmati in fide, quemadmodum edocti estis, abundantes in ea per gratiarum actionem.

F 3 Illatio

EPIST. PAULI

Illatio exhortatoria est ad constantiam in vera doctrina, quam ab Epaphra didicerant. Hic locus triplicem doctrinam continet. Primum enim quomodo Christo adhærendum sit, Deinde, quid præstet fides, Postremò quomodo fides incrementa sumat, docet. Quomodo autem Christo adhærendum sit, triplici similitudine docet. Primo enim loco confert Christum viæ, nos viatoribus. Quare, nisi errare libet, hæc via sola tenenda est, quod fit, dum in ipsius doctrina constanter permanemus. Deinde confert Christum radici, nos verò arbori seu ramis. Si ergo fructificare volumus, in radice manendum est, ex radicis succo viuendum, & crescendum est. Præterea confert Christum fundamento, nos ædificio. Nisi igitur collabi placet, fundamento innitendum est. Sed quid præstat fides? Confirmat inquit fidem. Quare fides hoc præstat, vt & in via sine errore curras, & in radice cum fructu permaneas, & super fundamento fixus & immotus perstes. In hac fide tum demum crescimus & abundamus, quando accedit frequens gratiarum actio. Hac enim, quemadmodum verbo & sacramentis, alitur & augetur fides.

Videte

V
depr
& in
trad
ment
Christ
Pre
attentio
ne am
fit, qui
sanam
in quo
cti estis
ta, qui
prædar
sti, id e
Philo
dem
quã
num
cerem
abdu
duco
prop
ciunt,

VLI
AD COLOSS.

Vide ne quis sit, qui uos
deprædetur per Philosophiam
& inanem deceptionem, iuxta
traditionem hominum, iuxta ele
menta mundi & non secundum
Christum.

Propositio est tertiæ partis Epistolæ,
attentionis particula figurata ac expositio
ne amplificata. Videte, inquit, ne quis
sit, qui vos deprædetur, ac si diceret: Per
sanam Christi doctrinam in ouile Christi,
in quo pabulum æternæ vitæ est, perdu
cti estis, videte igitur, ne Pseudoprophe
tæ, qui lupi & prædones pessimi sunt, vos
prædam abigant, dum septa ouilis Chri
sti, id est, sanam doctrinam interrumpunt per
Philosophiam, eam videlicet, quæ sic qui
dem vocatur, & tamen nihil aliud est,
quàm inanis deceptio, vt quæ ex homi
num traditione elementa mundi, hoc est,
ceremonias seu res, quæ potius à Christo
abducunt, quàm ad ipsum quenquam ad
ducunt, vobis obtrudit. Hic est simplex
propositionis sensus.

Porro, quemadmodum perperam fa
ciunt, qui hoc loco abutuntur ad damnan

F 4 dam

EPIST. PAULI

dam viuersam Philosophiam, quæ reuera excellens donum Dei est: Ita damnantur hoc dicto Pauli, qui ex corrupta philosophia Ecclesiæ Christi vllum dogma obtrudere tentant, tanq̃ in negotio salutis necessarium. Vna est doctrina salutaris de cœlo allata, quæ continet omnes thesauros sapientiæ & cognitionis salutaris. Verum quemadmodum olim populus Israëliticus ad extructionem tabernaculi vsus est opibus Aegyptiis: Ita nos quoq̃ sciamus vsurpandas esse Philosophiæ veræ partes, non ad destruendam Ecclesiam, sed ad ei seruiendum. Et si igitur solum verbum Dei salutare est hominibus, interea tamen non sunt contemnenda alia Dei dona, quæ non parum suo quodam modo ad ædificationem Ecclesiæ faciunt. Quis quæso phrases scripturæ intelligat sine Grammatica? quis partes longioris orationis? quis disputationum seriem? quis argumentorum virtutes percipiat, artis Dialecticæ rudis? An non Paulus in Episcopo requirit, vt sit aptus ad docendum, vt possit rectè secare verbum Dei: quod fieri non posse sine Dialectica nemo non uidet? An non pulcherrima ex Rhetorica lumina passim in scriptis Prophetarum & Apostolorum conspiciuntur,

untur.
cogni
multa
scriptu
ralium
non ve
de oeco
us non
mathem
non est
fuisse li
paret, c
logi tel
Arithm
summe
rum exp
ac mul
sunt. C
phiæ l
legi g
damn
uemu
P
quem
tur P
cet n
ctum
esse co

AD COLOSS.

untur, quæ sine Rhetorica & Schematum
 cognitione minimè explicari possunt. Quæ
 multa dicta sunt in Prophetis, Psalmis &
 scriptis Apostolicis, quæ sine rerum natu-
 ralium doctrina intelligi nequeunt? An
 non vera Ethica pars legis diuinæ est? Un-
 de œconomicae & politicae leges, quas De-
 us non vult contemni, extructæ sunt? In
 mathematicis excelluisse veteres Patriarchas
 non est dubium, in quibus Paulum quoq;
 fuisse liberaliter institutum, vel ex eo ap-
 paret, q̄ contra græcos ipsos Arati astro-
 logi testimonio sit vsus. Qui Mosen legit,
 Arithmetica & Geographiam agnosceret
 summè necessarias esse ad multorum loco-
 rum explicationem. Dauid, Iob, Ieremias
 ac multi alij sancti viri Musica delectati
 sunt. Cùm igitur omnes partes Philoso-
 phiæ sint vtilis, & eximia Dei dona, sacri-
 legij genus est, philosophiam in uniuersum
 damnare, qua vt vtiliter vti possimus, ser-
 uemus sequentes regulas.

Prima, sit verbum Dei lidius lapis, ad
 quem examinentur, probentur, improben-
 tur Philosophorum dicta. Aristoteles do-
 cet mundum ab æterno fuisse, sed hoc di-
 ctum ad scripturam examinatum, falsum
 esse conuincitur, Quare, non verè philoso-
 phiæ

F 5

EPIST. PAULI

phiæ axioma, sed philosophantis error iudicetur. Idem, vnam omnium rerum primam causam, nempe Deum ipsum rationibus physicis demonstraui, quæ demonstratio, quia congruit cum verbo Dei, approbanda est & amplectenda. Iuxta hanc regulam, sanctus Iustinus philosophus & martyr multas sententias examinat, probat, improbat, potissimum in libro, cui titulus est ἀνατροπή, id est, euerio quorundam Aristotelicorum dogmatum, Item in libro ad Triphonem Iudæum, Item in libro contra Græcos philosophos.

Secunda, adhibeatur philosophia rerum sacrarum explanationi, non vt domina, sed vt ministra, quæ autoritati verbi cedat. Sic Grammatica, Dialectica, Rhetorica cæteræq; disciplinæ suo fungantur ministerio.

Tertia, quoties verbum Dei aliquid, quod absurdum in philosophia videtur, commemorat, philosophia se humiliet, agnoscat suam cœcitatem, corrigatur cœlestis philosophiæ admonitione, & non quasi obtorto collo in suam sententiam verbum cœleste trahat. Rectè enim Orpheus, vt citat Iustinus martyr, omnibus mortalibus mortales palpebræ in oculis imbecil-
les,

les, ad
curate
C
cta, qu
plausib
damnet
præsent
enim m
non esse
dum.
Qu
non pu
nes aut
antur a
rum co
mandos
Se
cis vta
interd
exemp
sæpe v
Salom
ab ea
serpen
am, ai
dat. T
ethnici

VLI
shantis erro
nium rerum
um ipsum tr
uit, quæ den
m verbo Dei
enda, iuxta
is philosophi
is examinat,
um in libro, co
it, euerfio que
ogmatum, lre
udæum, Item
ilosophos,
ur philosophia
ni, non vt do
toritati verbi
lectica, Rhetori
ungantur min
rbum Dei aliq
ilosophia viden
hia se humilia
, corrigatur
tione, & non qu
n sententiam v
te enim Orphi
omnibus mor
in oculis imbe

A D C O L O S S .

les, ad videnda ea, quæ ad omnium rerum
curatorem pertinent.

Quarta, Omnia philosophorum di
cta, quæ cum verbo Dei pugnant, vt
plausibilia rationi videntur, reñciantur ac
damnentur, tanquam cœlestis philosophiæ
præsentissimum venenum. Rectissime
enim monuit Hylarius, sensum scripturis
non esse inferendum, sed è scripturis peten
dum.

Quinta, Decreta philosophorum, quæ
non pugnant cum verbo, si demonstratio
nes aut probabiles rationes habent, recipi
antur ac amentur, id quæ maximè, si ad re
rum conseruationem, aut ad mores for
mandos faciunt.

Sexta, Exemplis & dictis philosophi
cis vtatur theologus prudenter, hoc enim
interdum fieri potest valde vtiliter, quia
exempla & dicta congruentia cum verbo
sæpe vehementiores stimulos habent. Sic
Salomon pigrum ad formicam mittit, vt
ab ea discat sapientiam. Dominus nos ad
serpentes & columbas, vt ab illis prudenti
am, ab his simplicitatem discamus, aman
dat. Thirefias parochus Thebanus, tametsi
ethnicus, tyranno minanti sibi exitium, eò
quòd

EPIST. PAULI

quòd vera quidem sed non placentia diceret, respondit: Veritatē te ô Tyranne fortio- rem alo. Hoc exemplum non incommodè adduci posset ad animandos ministros Christi, vt constantes sint in docenda & defendenda veritate. Simili modo Physica exempla Ciconiarum, Halcyonum &c. sumi possunt in commendationem pietatis erga parentes, et bene meritos. In reprehensionem exemplum viperarum Iohannes & Christus obiecerunt Iudæis. Ad eundem modum axiomata philosophorum vtiliter adhiberi possunt, quale est illud Platonis, Deus omnium bonorum ἀγαθόν, & malorum omnium ἀναγιόν est. Sicut Paulus interdum philosophorum dicta aspergit, vt ad Tit; 1. Epimenidis. 1. Cor; 15. Menandri. Act; 17. Arati testimonia adducit. Licet enim vndiq; mutuari, quicquid à Deo profectum est. Has regulas secutus theologus, sentiet sibi non inutilem fore philosophiam veram. Quarè, philosophiæ studium ab omnibus bonis amandum censeo, ac necessarium iudico inprimis ijs, qui in maioribus facultatibus, in Medicina, Iurisprudencia & Theologia cum fructu versari cupiunt. Verùm id sobriè fieri velim. Nam, qui vitam omnem in Ethni-

cis

cis scri-
mum e
Dei co
se cæter
cant, ad
datur, ab
patrocina
contemte
tra suos te
colum m
prie hie
sed pro
illa ad d
fatis con
Quod et
hic per p
iuxta tra
à Christe
losophi
philoso
spemas
tudiner
mo ve
suus ho
geloru
ueant
spiritu
erat illi

non placent
 e reo Tyrann
 plium non in
 animandos
 ntes sint in do
 Simili modo
 am, Halcyon
 endationem p
 meritos. In repre
 perarum Iohann
 udxis. Ad eum
 philosophorum
 quale est illud P
 onorum dicitur
 utiq; est. Sicur
 horum dicta a
 enidis. i. Cor. 13
 i testimonia ad
 mutuari, quicqu
 Has regulas
 bi non inualem
 Quarè, philo
 s bonis am
 iudico inprim
 altatibus, in M
 Theologia cum
 Verùm id sobri
 um omnem in Ed

cis scriptis consumunt, gentiles ad postre-
 mum euadunt, nec ferunt se postea verbo
 Dei corrigi, Imò contemnunt verbum, ac
 se cæteris sapientiores impudenter prædi-
 cant, adeo vt à conuitijs, quoties occasio
 datur, abstinere non possint. Non igitur
 patrocinator hic Pauli locus philosophiæ
 contemtoribus, sed ijs tantum, qui eam in-
 tra suos terminos, & quasi intra suum cir-
 culum manere non sinunt. Non enim pro-
 priè hîc accipitur philosophiæ nomen,
 sed pro acumine hominum, qui fallaciter
 illa ad decipiendum abutebantur, id quod
 atis conuincit præsentis loci peristasis.
 Quòd enim suprâ per *πιθαιολογίαμ*, idem
 hîc per philosophiam & inanem fraudem
 iuxta traditionem hominum, quæ abducit
 i Christo, intelligit. Retineatur igitur phi-
 losophia & ametur. Caueantur insidiæ ex
 philosophia falsa, obturentur aures ad bla-
 spemas voces eorum, qui maiorem certi-
 tudinem cœcæ philosophiæ, quàm clarissi-
 mo verbo Dei tribuunt, Tribuatur Deo
 suus honos, et collocetur supra omnem an-
 gelorum & hominum sapientiam, nec mo-
 ueant nos istorum ineptiæ, qui Satânico
 spiritu inflati, infra omnem scientiam, sa-
 cratissimam theologiam reiiciunt.

Quo-

EPIST. PAULI

Quoniam in ipso habitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter.

Prima propositionis ratio ab excellētia Christi sumta. In Christo est omnis plenitudo Deitatis corporaliter. Igitur extra Christum nulla plenitudinis pars quærenda est. Quare non audiendi sunt philosophantes, qui suis speculationibus Deū alibi, quàm in Christo quærun, in quo se totum Deus exhibet. Qui igitur Christum habet, Deum habet, qui Deum habet, ei nihil deesse potest. At Christus in Euangelio exhibetur totus, quare non alibi quærendus est Deus, quàm in ipsius verbo. Ex hac ratione Pauli apparet fuisse quosdam Colossis, qui subtilius de Deo philosophati sunt, quàm secundum regulam Euangelij, quos cauendos monet. Sed quid est, quòd dicat plenitudinem Deitatis corporaliter habitare in Christo? Num Deus corpus habet, vt anthropomorphitæ somniarunt? Nullo modo. Deus enim spiritus est, veritate teste. Quare hîc corporis vocabulum vlitatè accipi non potest. Sensum igitur sic resoluito per collationem. In alijs Deus habitat suo spiritu & separabiliter, nouos mo-

cus

us & r
sto hab
ita, vt
diuina
cat hic
enim n
greci cō
Σαμαρα
ἀνε
ἔτι ἐπι
est, Multi
alere, &
firma ad
E
Secu
tione no
nia hab
stum n
dum ef
mentur
Christi
pacto a
tum in
fidem
sunt, E
dam C
phia ad

AD COLOSS.

tus & nouam lucē accendens, Sed in Chri-
 sto habitat non solum spiritu, sed etiam
 ita, vt personali vnione humanæ naturæ
 diuina vnita sit. Nam σωματικῶς signifi-
 cat hic substantialiter seu personaliter. Vt
 enim nunc personam dicimus: Ita veteres
 greci σῶμα dixerunt, vt in illo epigramate.
 Σώματα πόλλα τρέφει καὶ δώματα πολλὰ
 ἀναγείρει,
 ἔστιν ἐπιμοσάτη πρὸς πενίλω ἀτροπὸς. Hoc
 est, Multa corpora, id est, personas multas
 alere, & multas domos ædificare, promtis-
 sima ad inopiam via est.

Et estis in illo completi.

Secunda propositionis ratio à perfe-
 ctione nostri in Christo sumta. Plenè om-
 nia habemus in Christo. Igitur extra Chri-
 stum nihil ad consummationem quæren-
 dum est. Proinde qui ex philosophia aug-
 mentum aut additamentum perfectionis
 Christianæ petendum docent, nullo sunt
 pacto audiendi. Sed quid est, esse comple-
 tum in Christo? Est omnia obtinere per
 fidem Christi, quæ ad salutem necessaria
 sunt. Ex hoc apparet Philosophos quos-
 dam Christianos fuisse, qui ex sua philoso-
 phia addere aliquid Euangelio voluerunt,
 quos

EPIST. PAULI

quos fugiendos monet, tanquam corruptores puritatis Euangelij, & deprædatores ouilis Christi.

Qui est caput omnis principatus & potestatis.

Tertia ratio à proprio Christi officio sumpta. Christus est supra omnem potestatem & principatum. Igitur philosophantes ac Iudaizantes, qui angelos supra Christum collocant, fugiendi sunt. Fuerunt enim apud Colossenses, qui angelis eum honorem attribuerunt, quòd per ipsos hominibus ad Deum pateret accessus, non secus atq; hodie Papistæ sanctorum intercessionem prædicant, in contumeliam vnius mediatoris Iesu Christi.

In quo etiam circumcisi estis, circumcisione non manufacta, in depositione corporis peccatorum carnis, in circumcisione Christi, consepulti cum eo in baptismo, in quo etiam resurrexistis per fidem efficaciam Dei, qui excitauit ipsum ex mortuis.

Quar-

C
ano
ncere
sacran
sto, &
sionem
quis ob
tualis ci
rium, pi
pissimur
lum esse
plicis e
sita sit
hic dup
tera no
carne pe
circumc
teris pe
data, c
ra vsq
fixum.
quo si
saicoru
sionem
lum iu
ciam,
tus era
cilio, ci

AD COLOSS.

Quarta ratio est contra Iudæos Christianos, qui Euangelio circumcisionem admittere voluerunt, & probat nos veritatem sacramenti circumcisionis habere in Christo, & ideo nequaquam requiri circumcisionem veterem seu manufactam. At ne quis obijceret externum signum esse spiritualis circumcisionis testimonium necessarium, præuertit obiectionem, & dicit Baptismum spiritualis circumcisionis sigillum esse. Porro, obseruetur hîc collatio duplicis circumcisionis, vt, quibus in rebus sita sit vtræq; videatur. Indicatur autem hîc duplex circumcisio. Manufacta vna, altera non manufacta. Illa externa est, & in carne peragitur. Hæc spiritualis cordis est circumcisio. Manufacta sacramentum veteris populi fuit, primùm Abrahamo mandata, deinde toti populo Iudaico, duratura vsq; ad Christum exhibitum & crucifixum, quando velum templi scissum est, quo significabatur omnium rituum Moisaicorum abolitio & finis. Hanc circumcisionem Paulus ad Rom: 4. definit signaculum iusticiæ fidei. Quia obsignabat iusticiam, quam Abraham per fidem consecutus erat, & figurabat hæc externa circumcisio, circumcisionem spiritualem. Vt enim

G præputij

EPIST. PAULI

præputij caro circumcidebatur in signum
abolendi veteris hominis, & creandi noui
hominis: Ita corpus peccati abscindendum
est, per fidem in Christum, qui peccatum
sustulit, vt iam simus non vetus sed nouus
homo. Hanc circumcisionem spiritualem
Christus in nobis peragit, nõ quidem me-
diante veteri illa circumcissione, sed bap-
tismo. Nam vt rei exhibendæ signum fuit
circumcisio: Ita iam exhibitæ testimo-
nium est baptismus, nostræ ablutionis per
sanguinem Christi obsignatio. Ex hoc lo-
co Pauli colligimus spiritualis circumci-
sionis definitionem, quæ est depositio cor-
poris peccatorum carnis, per circumcisio-
nem Christi, dum Christus circumcidit
nos secum in baptismo, consepultos & ex-
citatos per fidem, qua Deus in nobis effi-
cax est. Proinde verè circumcisi sunt, qui
renunciato peccato, spiritu Deo seruiunt,
& gloriantur in Christo Iesu, & non carne.
Philip:3.

Et uos, cùm mortui essetis in
delictis & præputio carnis ue-
stræ, conuiuificauit cum eo.

Quinta ratio est propositionis. Mor-
tuis

ui de
est, in
Deo
in Ch
tradi
ad vit
rè, cau
Christi
tam et
sem qu
feramu
num p
C
pecc
Si
conde
mors
erat
quo
dæo
mor
ratio
nem

VLI
AD COLOSS.

tui delictis & præputio carnis nostræ (id est, impuritate viciosa naturæ) vitam à Deo cum Christo sumus consecuti. Igitur in Christo sunt omnia, & nihil ex humanis traditionibus aut philosophia tanquam ad vitam necessarium petendum est. Quare, cauenda potius est talis fraus, quæ à Christi vita auocat. Obserua hoc loco vitam et mortem in suis causis conferri. Mortem quidem & damnationem acceptam feramus nobis ipsis, vitam verò Dei donum per Iesum Christum agnoscamus.

Condonans uobis omnia peccata.

Signum vitæ restitutæ est peccatorum condonatio. Vt enim sine peccato nulla est mors; Ita sublata morte, vita restituitur.

Delens, quod aduersum nos erat, chirographum in decretis, quod erat contrarium nobis.

Sexta ratio est potissimum contra Iudæos, qui obtrudere Colossensibus ceremonias Iudaicas voluerunt. Est autem hæc ratio sumpta à remotione rei ad remotionem signi. Debitum totum est condona-

G 2 tum.

EPIST. PAULI

tum. Igitur chirographum non amplius valet. Quarè non amplius vt testimonium debiti reseruandum est. Fuerunt autem ceremoniæ Mosaicæ veluti chirographum, quo confitebantur Iudæi debitum suum, vt quotidianæ illæ ablutiones fuerunt impuritatis confessio, & quasi chirographum seu ἀνταρχή: Sic victimæ & sacrificia iterata peccatum remanere testabantur. Neq; enim dubium esse potest, quin per decreta hoc loco intelligat Paulus ceremonias ipsas Mosaicæ, quæ veluti chirographum quoddam erant confessionis debiti. At si obijcitur remanere peccatum in natura. Igitur retinendum esse chirographum, hoc est, retinendas esse ceremonias Mosaicæ. Respondeo, peccatum quidem, quâ tum ad efficaciam mortis Christi attinet, deletum esse, quam deletionem figurabant sacrificia vetera, quæ ideo iam cessare debent, quia quod figurabant futurum, nunc exhibitum est. Proinde mortem Christi expiatoriam negant, quotquot ceremonias Mosaicæ vrgent ac docent. Nam laceratum chirographum sarcire volunt.

Et ipsum sustulit de medio,
affigens illud cruci.

Ampli-

A
graph
fixus
cis, id
firmat
abrogat
veterum
Exp
testate
phans
Ar
pulcer
ctor est,
phæum
stes victi
tus & pe
quod
Quem
ma vic
hostes
stimon
tis Dial
erecto
morte
bulo c
rioso d
ascensu

VLI
AD COLOSS.

Amplificat à modo deletionis chirographi nimirum, quòd Christus cruci affixus finem imposuerit ceremonijs Mosais, id quod miraculo passo Christo confirmatum est. Nam scissio veli significabat abrogationem omnium ceremoniarum veterum.

Expolians principatus & potestates traduxit palàm, triumphans de ipsis in illa.

Amplificat Christi victoris gloriam pulcherrima imagine. Christus dominus victor est, & triumphator, crux Christi trophæum & veluti currus triumphalis, hostes victi Diaboli ipsi, quos hîc principatus & potestates vocat propter imperium, quod exercebant in genus humanum. Quemadmodum itaq; victor aliquis arma victorum in trophæum, vbi in fugam hostes versi sunt & victi, suspendit, in testimonium victoriæ: Ita Christus superatis Diabolis peccato et morte triumphum, erecto crucis trophæo egit. Vt enim per mortem suam conflixit cum hoste in patibulo crucis, eumq; superauit: Ita suo glorioso descensu ad inferos, resurrectione & ascensu in cœlum, triumphum egit, (ad

G 3 Ephes.

EPIST. PAULI

Ephes 4.) monumento victoriae seu trophæo crucis erecto. Meminerimus igitur Christi trophæum esse crucem, id est, mortem & passionem, & triumphum, devicto Satana, morte & peccato, ut amplius Christo ac membris eius, tenebrarum potestas nocere non possit.

Nemo ergo vos iudicet in cibo & potu, aut in parte diei festi, aut Neomeniæ, aut sabbatorum, quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi.

Conclusio est, in qua quidam ritus recitantur, quos Iudaizantes Christiani volebant imponere Colossensibus, tanquam necessarios ad salutem ac complementum Evangelij. Nemo, inquit, vos iudicet. Nolite ullius hominis pertimescere iudicium, quo vos reos peragere volunt, tanquam decretorum Dei violatores. Quod enim supra decreta vocavit, iam quadam distributione rituum Mosaicorum exponit, non quidem absoluta & plena, sed paucis generibus nominatis cætera intelligenda relinquit, Nam de omnibus eadem iudicium eademq;

eadem
delectu
dat De
ad tem
id est, o
absentis
venit in
sectemur.
tio libert
atq; alijs
de festis
regulæ.
Pri
libera e
cendæq;
Christia
disciplin
tum era
matur.
Se
se debe
explice
Histori
benefic
lustret
datur.
Hymn
T

AD COLOSS.

eademque ratio est. An non verbum Dei delectum ciborum, festorum &c. commendat Dei populo? Commendat quidem, sed ad tempus, ut essent umbræ futurorum, id est, obscuræ quædam repræsentationes absentis Christi. At postquam corpus aduenit in Christo Iesu, non decet ut umbras sectemur. Proinde obseruetur hîc vindictio libertatis Christianæ à ritibus Mosaicis atque alijs humanis traditionibus. Verùm de festis Christianorum hæc seruandæ sunt regulæ.

Prima, Omnium Christianorum festa libera esse debent, doctrinæ, ordinis, exercendæque pietatis causa instituta. Neque enim Christianis illud iugum, quod olim Iudæis disciplinæ seu pædagogicæ gratia impostum erat, ferendum est. Hæc regula confirmatur Rom:14. Gal:4. & præsentis loco.

Secunda, Festa Christianorum talia esse debent, ut aliqua in illis doctrinæ pars explicetur, idque hoc ordine, ut Primum Historia festi purè tradatur. Deinde, clarè beneficium Dei, cuius meminit festum, illustretur. Tertio, ut usus & fructus ostendatur. Hoc obseruasse veteres, ostendunt Hymni in festis diebus decantati.

Tertia, Tametsi Christianis tempus

G 4 aliquod

EPIST. PAULI

aliquod necessarium est, quò conueniant ad audiendum verbum Dei, ad præcandum, ad percipienda sacramenta ; tamen circumstantijs temporis Christianus minimè est affixus. Illum autem dico circumstantijs temporis affixum esse, qui à constituta die nulla neq; necessitate, neq; proximi amore auelli potest. Nam si sabbathum propter hominem est factum, & non homo propter sabbathum, debet profectò sabbathum, atq; adeo omne festum necessitati hominis cedere. Ob hanc causam pij in primitiua Ecclesia sabbathum transtulerunt in diem Dominicum, ne cum Iudæis viderentur affixi esse circumstantijs temporum.

Quarta, Sabbathum Iudaicum typus & figura sabbathi spiritualis Christianorum fuit, quod quidem perpetuum esse debet, docente hoc Esaia cap: 66. Quod sanè sabbathum nihil aliud est, quàm perpetuum à peccatis otium, singulis diebus peragendum.

Quinta, Caueat Christianus, ne prætextu Christianæ libertatis contumaciter Christianorum festa contemnat. Hoc enim qui facit, & ordinem Ecclesiæ vtilem turpiter violat, & alios exēplo malitiosè lædit.

Sexta,

Se
contum
tem &
impude
alio temp
Imperato
dies mai
volumus
Sept
hanc reg
Ruri pol
terq; inl
nit, vt r
aut vite
calione
sti proui
tenus ser
sterium
nus cur
possit.
stianoru
stitione
tatis igr
tet, sed
norem
am vt
N

AD COLOSS.

Sexta, Festorum prophanatio in Dei contumeliam, est ocium, spacium, facultatem & occasionem sumere quæuis scelera impudentius & cumulatius, quàm vilo alio tempore patrandi. Hinc lex piorum Imperatorum de festis diebus: dies festos, dies maiestati altissimæ dedicatos, nullis volumus voluptatibus occupari.

Septima, Imperator Constantinus hanc regulam de die Dominico statuit. Ruri positi agrorum culturæ, liberè, licenterq; inseruiant, quoniam frequenter euenit, vt non aptius alio de frumenta sulcis, aut vites scrobibus commendentur, ne occasione momenti pereat cōmoditas, cœlesti prouisione concessa. Hanc regulam eatenus seruandam censeo, quatenus ministerium verbi non contemnatur, & quatenus cum quinta regula suprâ posita stare possit. Has regulas de festiuitatibus Christianorum qui seruat, nec in Iudaicâ superstitionem facilè ruet, neq; Christianæ libertatis ignarus laqueum sibi imponi permittet, sed liberè ordinatione libera in Dei honorem, Ecclesiæ ædificationem, & propriam vtilitatem vti poterit.

Nemo uobis palmam intere

G s uera

EPIST. PAULI

uertat, sibi placens in humilitate
& cultu angelorum.

Addit aliud genus falsi dogmatis, nimirum cultum angelorum. Fuerunt enim quidam Christiani tum temporis, instituti in philosophia Platonica, qui angelos tutelares, quos Plato Demonas vocat, inuocandos prædicarunt. A quo errore, vt sibi caueant Colossenses, monet Apostolus. Ne quis vobis, inquit, palmam inuertat, hoc est, caueate ne quisquam vobis palmam eripiat, quam obtinetis per Christum triumphatorem, modo in eo currentes seu decertantes manseritis. Nam sunt, quibus vnice placet vos & fraudando & tentando aggredi. Hi seductores indignum esse dicunt vnigeniti maiestate, vt vos miserii ac in terris degentes homines, ductu eius ad patrem accedatis. Hac humilitate ficta sibi placent, fingentes angelos hoc deducendi munere fungi, Atq; ita non satis firmatos à Christo victore abducunt, eisque palmam fraudulenter eripiunt. Locus obseruandus; fugiendum omne dogma, quod non diserte fundatur in scriptura. Deinde cauendas esse insidias, quæ struantur infirmis per fictam humilitatem ac
super-

supersti
amitte
pende

In
se inc
mente

Ra
scriptic
descrip
quò ip
ueant
lus. F
doctrin
hil expl
persuasi
tionis.
Paulu
nihil,
Quicq
nec ca
Dei. N
bo D
ratur
ratio
fugie
luerit

AD COLOSS.

superstitionem, tum eos omnes palmam
amittere, qui à solo CHRISTO non
pendent.

In his, quæ non uidit, fastuosè
incedens, frustra inflatus à
mente carnis suæ.

Ratio proximæ exhortationis à de-
scriptione Pseudoapostolorum sumpta, quæ
descriptio ideo hîc interponitur à Paulo,
quò ipsorum vana arrogantia agnita ca-
ueant sibi Colossenses ab illorum fraudi-
bus. Primum fastuosè incedunt, iactantes
doctrinæ sublimitatem, de qua tamen ni-
hil explorati habent, atq; eò impelluntur
persuali acumine ingenij & perspicacia ra-
tionis. Mentem enim carnis vocat hîc
Paulus humani ingenij perspicaciam, qua
nihil, ubi de rebus salutis agitur, vanius.
Quicquid enim ex carne natū est, caro est,
nec capit animalis homo, quæ sunt spiritus
Dei. Nihil proinde solidum est, nisi in ver-
bo Dei fundetur, & spiritus magisterio ge-
ratur. Discamus igitur hinc omnes dispu-
tationes, quas gignit humanum cerebrum,
fugiendas esse, modo à Christo abduci no-
luerimus.

Non

EPIST. PAULI

Non tenens caput, ex quo totum corpus per iuncturas & connexiones subministratum & compactum, augetur augmento Dei.

Vanitatem Pseudoapostolorum confirmat ex eo, quod à capite alieni sint, cui qui non adhæret, frustra se corporis membrum iactitat, & rationem subiicit, quia totum corpus, hoc est, Ecclesia à capite dependet per iuncturas, quibus capiti corpus annectitur, & per connexiones, quibus membra corporis inter sese cohærent. Hoc corpus subministratum & compactum crescit augmento Dei. Ut enim vitalis spiritus à cerebro in reliquum corpus per nervos diffunditur, & à capite ipso sensus omnis & motus deriuatur: Sic & Ecclesiæ corpus à Christo subministratur, hoc est, ab eo & vitam accipit & spiritus incrementum. Quod utiq; fit, dum spiritus illi innexus est & impactus. Is namq; per nexum quendam & iuncturas incrementa suppeditat corpori. Itaq; si non vinciretur corpus cum capite, nec illi quidem con-

gruere

gruere
vitalis
mentur
ret. Ex
solum si
rum & si
amittere,
quicunq;
scripta est
quuntur.
si corpe
Christo
contenti
quemad
um habe
mento, ne
potius de
riunt, I
Ecclesiæ
Itac
sto ab
tanqu
decret
Al
sa, cuiu
gata pe

gruere seu respondere valeret, nec spiritus vitalis illi suppeditaretur, nec illi incrementum in fide vera ac dilectione accederet. Ex hoc loco primum concluditur, non solum superstitiosum esse cultum angelorum & sanctorum, sed eos prorsus caput amittere, & ex corpore Ecclesiae abscindi, quicumque aliam, quam quae verbo Dei praescripta est, rationem colendi Deum sequuntur. Deinde eos solos esse in Christi corpore, & Ecclesiae membra, qui soli Christo adherent, ipsiusque doctrina sola contenti sunt. Praeterea notandum, quod quemadmodum Ecclesia à Christo initium habet: Ita etiam crescit solo Dei incremento, non humanis traditionibus, quae potius deformia membra & monstrosa faciunt, Imò in nihilum tandem redigunt Ecclesiae corpus.

Itaque, si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid, tanquam uiuentes in mundo, decretis tenemini?

Aliud argumentum à remotione causae, cuius sensus hic est. Decreta sunt abrogata per mortem Christi, Igitur non amplius

EPIST. PAULI

plius decretis obnoxij esse debetis. Nam hæc ratio : Mortui estis cum Christo ab elementis mundi, tantundem valet, ac si diceret, Mors Christi aboleuit decreta. Vos estis cum Christo mortui. Igitur decreta sunt vobis abolita siue abrogata. Hæc decreta ideo vocat elementa mundi, quia fuerunt res externæ & pædagogicæ, duraturæ tantum vsq; ad aduentum Christi.

Ne esitaueris, ne gustaueris,
ne attigeris.

Mimesis est. Verba enim Pseudoapostolorum refert, quibus illi superstitione decreta cumulârunt. Quia autem sequentes rationes, quibus hæc decreta subuertit Paulus, ad cibum tantummodo referri possunt, pro eo quod reddi solet, Ne attigeris, verti cum quibusdam, ne esitaueris. Nam vox ἀπιεσθῆς vtramq; significationem habet, quarum posterior præsentis loco magis congruit. Pseudoapostolorum enim progressus Paulus hoc loco describere voluit. Initium à superstitione est, quod non tantum edere, sed tenuiter esitare vetant. Vbi hoc obtinuerunt, iam gustare

stare e
que il
contre
vstrata
tiam.
impuru
enim pr
rem. Na
accomm
quod se
sentis lo

Q
ption

Cor
destinat
bi omn
tes, eò
alioqui
periren
condid
est cogi
frustra
signifi
Lu
homi

stare

VLI
e debetis. Ne
cum Christo
ndem valet, a
aboleuit de
mortui. Igitur
ita siue abrog
at elementa mo
xæ & pædagog
ad aduentum

ne gustauit

enim Pseudo
illi superstitiose
ia autem seque
ec decreta sub
tantummodo
reddi solet. Ne
usdam, ne dicitur
tramq; significat
osterior præter
Pseudoapostolor
lus hoc loco de
n à superstitione
re, sed tenuiter
brinuerunt, tamq;

AD COLOSS.

stare etiam prohibent. Postquam hoc quoque illis concessum est, ne digito quidem contrectare fas esse dicunt. Qui retinent vsitatam versionem, sic absoluunt sententiam. Ne tetigeris hoc corpus. Est enim impurum. Ne gustaueris hunc cibum. Est enim prohibitus. Ne contrectaueris hanc rem. Nam sacra est. Sed prior explicatio accommodatior videtur præsentis loco, id quod sequentes rationes, adeoq; ipsa præsentis loci peristasis conuincunt.

Quæ sunt omnia in corruptionem ipso abusu.

Confirmatio ab ipso rerum usu, seu à destinato ad finem, cuius hic sensus est. Cibi omnes, quos gustare vetant Iudaizantes, eò destinati sunt, vt vtendo pereant, alioqui nullus eorum vsus esset, & sine usu perirent. Atque ita Deus aliquid inutile condidisset, quod prophanum & impium est cogitare de Deo sapientissimo, qui nihil frustra condidit. Porro, abuti hoc loco significat vtendo consumere.

Iuxta præcepta & doctrinas hominum.

Aliud

EPIST. PAULI

Aliud argumentum à causa sumtum. Credentes non sunt astricti præceptis & doctrinis hominum. Sed prohibitiones ciborum sunt præcepta & doctrinæ hominum. Igitur Christiani prohibitionibus ciborum non obligantur. Obseruandus imprimis hic locus est. Nam disertè docet, quòd nullum humanum inuentum debeat conscientiam Christiani hominis ligare. Quare, quicquid proponitur sine mandato Dei & expresso verbo, fugiendum est non secus atq; puritatis Euangelij corruptela.

Quæ speciem quidem habent sapientiæ in superstitione & humilitate, & neglectu corporis.

Interponit rationem, cur vsq; adeo ardeant humanæ traditiones, ac tres causas recitat, quarum Prima est, ἐθελοπρᾶσκειᾶ, id est, voluntarius cultus, bona (vt aiunt) intentione susceptus. Altera est humilitas, qua se præpositis suis & maioribus subñciunt, atq; suo exemplo alios ad præstandam obedientiam superioribus inhortantur. Tertia causa est neglectus corporis.

Nam

Nam
tiam
has ca
nit Pa
speciē
quòd c
cio salu
ticia, ex
Sit igit
unde al
quòd c
cia cur
bonæ
quòd
vocate
tuunt c
nis. Na
quæ el
tatis v
lo mag
uis &
re, iux
lit noli
to no
N
pletie

AD COLOSS.

Nam dicunt istam certorū ciborū abstinē-
tiam seruire corporis mortificationi. Verū
has causas quasi fulmine quodam proster-
nit Paulus, cū pronunciet eas habere
speciē sapientiæ tantū, vnde relinquitur,
quòd quicquid sapiant homines in nego-
cio salutis extra verbum, id mera sit stul-
ticia, ex stulto cerebro hominum profecta.
Sit igitur nobis verbum sapiendī regula,
vnde alibi Paulus: Nemo sapiat vltra id,
quod oporteat sapere. Porro, quia stul-
tia cumulandi cultus, prætextum habet
bonæ intentionis, pñ hominis est cogitare,
quòd quadrupliciter peccent, qui bona (vt
vocant) intentione sine verbo Dei insti-
tuunt cultus. Primum rei fiunt defectio-
nis. Nam stultè deficiunt à regula cultus,
quæ est verbum Dei. Deinde in temeri-
tatis vicium incurrunt. Quid enim quæ-
sio magis temerarium est, quàm quod pul-
uis & cinis velit Deo normam præscribe-
re, iuxta quam ab homine coli debeat, ve-
lit nolite. Tertiò, superbia peccant. Quar-
to nocent exemplo,

Non in honore aliquo ad ex-
pletionem carnis,

H Repre-

EPIST. PAULI

Reprehensio est Pseudoapostolorum,
& ostensio veri vsus ciborum. Reprehendit quidem Pseudoapostolos, eò quòd omnem corporis curam abijciendam docuerunt, quòd cum fit, redditur corpus ad suas functiones inutile. Est autem duplex carnis cura. Vna prohibita, nempe quæ ad concupiscentias carnis explendas facit. Altera præcepta, quæ eò pertinet, vt corpus robur suum ad præstanda debita officia habeat. Vfus porrò ciborum ad expletionem, id est, saturitatem, qualem naturæ necessitas requirit, pertinet. Vt enim honor hîc debitam curam significat: Ita expletio eam facietatem denotat, qua natura vt sit incolumis, nequaquam carere potest.

CAPVT TERTIVM.

Quarta pars Epistola.

SVMMA CAPITIS TERTII.

Mortis

Ma
suis ren
um virt
cipis. Ce
& serui d

ORD
E

A Pol
næ
Primo
re fluu
tionem
ficia eni
ea cū vi
dit ad p
tum, li
Vnde
paræne
maxim
præcep

EX
2

AD COLOSS.

Mortis & resurrectionis Christi participes veteri homini cum actionibus suis renuncient, ac nouum induant, omnium virtutum genere ornati, profligatis vicijis. Coniuges, parentes & liberi, domini & serui debita sibi mutuò præstent officia,

ORDO ET PARTES CAPITIS TERTII.

Apostolico more & Prophetico doctrinæ paræneses subiicit in hoc capite, ac Primo loco eas, quæ ex doctrina immediate fluunt. Deinde generales per distributionem & contrariorum collationem. Officia enim Christiani hominis, conferendo ea cū vicijis oppositis recenset, Tum descendit ad personalia officia coniugum, parentum, liberorum, dominorum, seruorum. Vnde in quarto capite ad generalem redit parænesin, quæ sanè exhortandi ratio, ve maximè est perspicua: Ita iuxta artificum præcepta omnino instituta videtur.

EXEGESIS CAPITIS TERTII, CVM OBSERVATIONE DOCTRINARUM.

H 2 SI

EPIST. PAULI

Si surrexistis igitur cum Christo, quæ sursum sunt quærite.

Illatio est exhortatoria, & ponitur propositio maior loco totius argumēti, quem admodum in hypotheticis vt plurimum fieri solet. Estq; argumentum à connexis. Si surrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite. Sed resurrexistis cum Christo. Igitur quæ sursum sunt quærite, id est, rebus cœlestibus studete. Atq; hæc est prima propositio institutæ exhortationis, quæ per locum à contrarijs extruitur, ex doctrina præcedente.

Vbi Christus est, in dextra Dei sedens.

Propositionis ratio est. Christus, cuius membra estis, quærendus est. Sed is in cœlo est, in dextra Dei sedens, Igitur ibi est quærendus, nempe fide, inuocatione, affectu & meditatione vitæ cœlestis. Hæc Pauli verba nequaquam tollunt præsentiam Christi à nobis. Nam iuxta promissionem suam Christus nobis verè adest. Ego, inquit, ero vobiscum vsq; ad consum-

summa
Augusti
quod L
homo e
dextra L
enim h
locus bea
co corpo
hic disert
rebus ter
ferio de
coena.
naturali
turali, q
tetur.

Qu
& non

Re
tæ Ant
vos in
tio deb
Igitur i
Hic eni
ritus, c
pite.
vitæ ce

AD COLOSS.

summationem seculi. Distinctio ergo Augustini huc facit: Vbiq; est, per id quod Deus est, in cœlo autem per id, quod homo est, videlicet vbi Christus est in dextra Dei, vt hîc Apostolus loquitur. Est enim hîc dextra Dei absq; omni dubio locus beatitudinis & felicitatis, in quo loco corpus Christi collocatum est. Nam hîc disertè opponitur dextra Dei locis & rebus terrenis. Neq; cum his pugnat assertio de præsentia vera corporis Christi in cœna. Est enim in cœlo corpus Christi naturali præsentia, in cœna verò supernaturali, quemadmodum ipse Lutherus fatetur.

Quæ sursum sunt cogitate,
& non quæ sunt super terram.

Repetitio est propositionis amplificatæ Antithesi, quasi dicat: Ceremoniæ vos in terris detinent, sed vestra meditatio debet esse cœlestis, vbi Christus est. Igitur ista terrena ne amplius sectemini. Hîc enim terrena vocat ceremonias illas & ritus, contra quos disseruit in superiori capite. Auocant enim à vera meditatione vitæ cœlestis. Quò igitur magis cumu-

H 3 lantur

EPIST. PAULI

stantur ceremoniæ, eò minus est veræ sanctimoniam, eoq; magis ignoratur Christus, occupatis hominum animis in ceremonijs.

Mortui enim estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in Deo.

Ratio ab adiunctis duplex. Mortui estis mundo, Igitur quæ mundi sunt nolite meditari. Viuificati estis cum Christo in Deo. Igitur istius vitæ ratio habenda est. Cum addit, Cum Christo in Deo, duas causas futuræ nostræ gloriosæ vitæ indicat, Materiam, & efficientem. Christus est materia vitæ nostræ. Ipsi enim vita nostra est, ut ipsius mors nostra est. Efficiens causa est ipse Deus, qui hanc nostram absconditam vitam olim in lucem producet.

Vbi autem Christus appa-
ruerit uita nostra, tunc & uos
cum eo apparebitis in gloria.

Consolatio est, qua animat Colossenses

les con
consula
vitæ in
ter marg
illaq; refi
fulgorem
tali carne
scondita,
stra glorio
natur on
hac vita
persecuti
enim cen
certo ne
tempore

N
uestra

Infe
orditur
carnis r
nere he
quæ su
quand
Porro
tata in

AD COLOSS.

ses contra præsentis ærumnas, vt boni consulant moram apparitionis promissæ vitæ in gloria beatitudinis. Vt enim latet margarita, quàm diu coclea occultatur, illa quæ refracta proprium virtutis emittit fulgorem: Sic & nos donec in hac mortali carne fuerimus, nostra vita latet abscondita, sed dissoluta hac carne, vita nostra gloriosa apparebit. Hic locus opponatur omnibus huius mundi ærumnis, hac vita nos consolemur, quoties sæuior persecutionū tempestas suboritur. Quàm enim certò Christus glorificatus est, tam certò nos, qui hîc in eum confidimus, suo tempore glorificabimur.

Mortificate ergo membra uestra, quæ sunt super terram.

Inferet generalem exhortationem, quam orditur à prima pœnitentiæ parte, quæ est carnis mortificatio. Ac primum in genere hortatur ad mortificanda membra, quæ sunt supra terram, cui mox subiungit quandam distributionem membrorum. Porro peccata & affectus peccatorum, usitata in scripturis metaphora, qua & tota

H 4 pec-

EPIST. PAULI

peccati massa appellatione corporis designatur, vocat membra terrestria, quasi corporis totius partes & membra quaedam veteris hominis, hoc est, corruptæ naturæ. Docet proinde hic locus, qualesnam nostra natura simus, quemque fructum, si nobis relinquamur, producere valeamus. Porro, mortificationis descriptionem colligamus hoc pacto. Mortificatio est verus timor Dei, quo resistimus, adiuti Spiritu sancto, concupiscentijs carnis, absterremur metu iudicij Dei à peccando, quadamque diligentia ac disciplina cauemus in peccata lapsus, quò toti spiritu & corpore Deo obsequium ex fide præstemus, in nouitate vitæ ambulantes. Huic ex aduerso respondet viuificatio, quæ est, cum consolatio ex fide percepta, tum nouæ vitæ incoatio, in omni pietatis exercitio. His duabus partibus, mortificatione & viuificatione, constat spiritualis regeneratio.

Fornicationem.

Id est, illicitum concubitus cum muliere sibi matrimonio non iuncta.

Immunditiam.

Hac

Ha
quæcu
erim p
sunt voc
commu

Eras
mis libi
cè πάθ
seu rabi
furiosi
num ge
gracis
seu furio
non secu
pore, au
di mori
& plan
bie uino
pè sané
ctatur,

C

H
lam n

AD COLOSS.

Hac notat omnem illicitam venerem, quæcunq; nominari possit. Verecundè enim pro multis libidinum generibus posuit vocem, omnibus veneris actionibus communem.

Libidinem.

Erasmus molliciem vertit, quæ est omnis libidinis incitamentum, verùm græcè πάθος est, id est, affectio turbulentior, seu rabies quædam corporis, qua veluti furiosi ruunt homines in quævis libidinum genera, vnde tales homines dicuntur græcis κνπρσομανείε, id est, ex venere insani seu furiosi. Hæc (vt inquit Athanasius) non secus se habet, quàm vulnus in corpore, aut febris, aut alius quiuis istiusmodi morbus, cui mederi singularis curæ est, & planè diuinæ. Verùm ne quis hac rabie uincatur, donatum est remedium, nempe sanctum matrimonium, quod amplectatur, qui isto morbo se turbari senserit.

Concupiscentiam malam.

Hæc omnis mali fons est. Sed cùm malam nominat, concupiscentiam aliquam

H s bonam

EPIST. PAULI

bonam esse subindicat. Illa carnis est, & ad carnalia sollicitat: Hæc spiritus est, quæ Dei sunt & virtutis, concupiscuntur & exoptantur. Gal: 5.

Et avaritiam, quæ est simulacrorum cultus.

Cur avaritiam fugiendam & amputandam, tanquam veteris hominis membrum, cupiat, rationem reddit, nimirum quòd sit simulacrorum cultus. Si igitur Christiani veri Dei cultores esse debent, & fugere omnem Idolatriam, profectò ab avaritia abstinebunt, quam si sectantur, à vero Dei cultu aberrant. Ratio autem, cur avaritia dicatur Idololatria, hæc est, quòd vt Idololatria vero Deo spreto, colit idolum loco veri Dei: ita avarus rebus suis confisus, fiduciam in solum Deum abiicit. Ideoq; rectè Idololatria à Paulo dicitur.

Propter quæ uenit ira Dei in filios inobedientiæ.

Memi-

N
hoc est
carni i
perpet
gitiol
Nam or
catus sa
fit vna e
liorum
candæ c
nalibus

I
do a
in eis.

A
tum est
dientia
tur. S
bus, ic
vos al
retis i
dum
senes
post
uersi

AD COLOSS.

Meminit iudicij Dei in inobedientes, hoc est, eos qui spiritus imperio excusso, carni indulgent ad omnia nefanda scelera perpetranda. Ex hoc loco conuincitur, flagitiosè viuentes, nihil prorsus fidei habere. Nam omnis qui credit, ab ira Dei vindicatus sanguine Christi est. Hæc proinde sit vna ex notis externis filiorum Dei & filiorum Satanæ. Illi ex spiritu fidei mortificandæ carni student, Hi laxant frena carnalibus desiderijs.

In quibus & uos aliquando ambulastis, cum uiueretis in eis.

Ambiguus est hic locus. Nam incertum est vtrum, in quibus, ad filios inobedienciæ, aut ad vitia, quæ recensuit referatur. Si ad homines, hic erit sensus. In quibus, id est, inter quos (vt vertit Erasmus) vos aliquando ambulabatis, dum uiueretis in eis, scilicet sceleribus, quemadmodum illi fecerunt. Ac ita admonet Colossenses prioris vitæ, vt iam sint cautiore, postquam ad Christianam religionem conuersi sunt. At si ad vitia referre malis, hic erit

EPIST. PAULI

erit sensus. In quibus, scilicet vitis vos aliquando ambulabatis, id est, conuersabimini, cum adhuc viueretis in eis, quasi dicat: iam per mortem Christi, carni adeoque eius operibus mortui estis. Non igitur decet, ut in vitis amplius viuatis, atque ita erit argumentum a priuatione causae ad priuationem effectus. Monet hic locus, quod Christiana religio & professio requirat vitam & mores religioni congruentes.

Nunc autem deponite & uos omnia, iram, indignationem, maliciam, blasphemiam, turpiloquium ex ore uestro, ne mentiamini alij alijs.

Pergit in hortando Coleffenses ad deponenda membra veteris hominis, quorum nonnulla subiungit, nempe iram, excandescentiam, malitiam, blasphemiam, turpiloquium & mendacium.

Ira & excandescencia facilius apud Græcos distinguuntur, quibus ira, hoc est,

est, ὀργή
ὀργή, ὀργή
græcis
rat, qua
lire, vna
quali sci
& dicitur
mando &
Port
nemus, r
vna lau

La
dit, &
num fine
ci. Causa
Finis est,
Iudex ira
fricæ &
est, ut lai
ri, ne &
propriè
sonam p
inter ho
Vi
cedit, &
Hæc in
& à Ch

AD COLOSS.

est, ὀργή, appetitum vindictæ significat, ab ἠρέγω, quod est appeto. Excandescencia, græcis θυμός, perturbationem illam notat, quando sanguis circa cor incipit ebullire, vnde in vultu & in oculis erumpunt quasi scintillulæ quædam ignis ardentis, & dicitur πῦρ τὸ δύειν, hoc est, ab inflammando & excitando.

Porro, ne omnem iram temerè damnemus, notandum est quòd duplex sit Ira, vna laudabilis, altera viciosa.

Laudabilis ira ex bona causa procedit, & tendit moderatè ad aliquem bonum finem. Pater irascitur filio contumaci. Causa est σοφὴ φυσικὴ in bono patre. Finis est, vt filius castigatus emendetur. Iudex irascitur latroni. Causa est amor iusticiæ & incolumitatis reipublicæ. Finis est, vt latro affectus supplicio alijs sit terrori, ne & ipsi latrocinia exercent. Hic non propriè personæ irascitur, sed vicio, & personam punit, ne vitium magis grassetur inter homines.

Viciosa ira est, quæ ex mala causa procedit, & tendit in malum aliquem finem. Hæc inter opera carnis numeratur Gal; 5. & à Christo damnatur Matth; 5.

Mali-

EPIST. PAULI

Malicia, græcè κακία, hanc Cicero opponit virtuti, & significat habitum viciosum virtuti omnino contrarium. Hinc pro quouis maleficio accipitur.

Blasphemia propriè conuicium, quo alicuius fama & nomen læditur, vt εὐφημία est acclamatio, qua alicuius fama & nomen extollitur & celebratur.

Turpiloquium ἀσχηλογία, verborum obscœnitatem notat, quam cum audiunt verecundi, non solum pudore, verum etiam dolore afficiuntur, adeo vt indignentur etiam.

Mendacium propriè est dictum nocendi studio prolatum, contrarium veritati cognitæ, quàm dici oportuit. Impropriè mendacium est, cum oratio cum re non omnino congruit, sed abest tamen nocendi studium, immò sæpe gloria Dei quæritur, & salus hominis. Hoc in vicio non est, quia à causa bona procredit, & tendit in bonum finem. Philippus σχῆμα λόγῳ appellat.

Exuti veterem hominem cum actionibus suis, & induti novum, qui renouatur in agnitionem

hem f
qui cr
Iam
& sectanc
vetus ho
eius actio
tanquam
homo rep
tionis gra
eius merr
tur. Not
oportet
vt indie
die persi
mentia fun
mus ad pe
Dei clariu
icapite, C
VE
daus,
um, Ba
ber.
Ha
prærog
obserua

AD COLOSS.

nem secundum imaginem eius,
qui creauit illum.

Iam causas fugiendorum peccatorum
& sectandarum virtutum ponit. Vt enim
vetus homo est ipsa naturæ vitiositas, &
eius actiones sunt inde pullulantia vitia,
tanquam membra quædam: Ita nouus
homo reparatio naturæ est per regenera-
tionis gratiam, & eius fructus sunt veluti
eius membra, quibus suas actiones exequi-
tur. Notetur ergò hic scopus, quò tendere
oportet pios per totam vitam, nimirum
vt indies magis magisque (non enim vno
die perficitur, sed toto vitæ tempore incre-
menta sumere debet hæc reparatio) tenda-
mus ad perfectionem, quò in nobis imago
Dei clarius refulgeat. Vide supra locum in
1. capite, Qui est imago Dei inuisibilis.

Vbi non est Græcus & Iu-
dæus, circumcisio & præputi-
um, Barbarus, Schyta, seruus, li-
ber.

Hac enumeratione tollit omnem cum
prærogatiuam tum externarum rerum
observationem, quæ omnia nullum locum
habent

EPIST. PAULI

habent, seu nullam prærogatiuam in re-
gno Christi, quod regnum, quia spiritua-
le est, administratur per Euangelium. A fi-
de incipit, pietate ac innocentia ad perfe-
ctionem tendit. Obseruandus locus, quòd
Deus non sit personarum acceptor, sed vt
Petrus inquit, Omnis, qui ipsum timet,
acceptus est illi.

Sed omnia & in omnibus
Christus.

Quò tendant, quæ dixit de Græco, Iu-
dæo &c. explicat, nimirum quòd nihil ex-
tra Christum quærendum sit, in quo Chri-
sto salutis totius complementum est, quem
qui fide possidet, nihil est, quod requirat
amplius. Faceffant igitur omnes, quotquot
ad perfectionem Christianam aliquid ex-
tra Christum quærent. Moneamur quoq;
vt in illo indies adolefcamus, quemadmo-
dum Apostolus monet ad Ephes. I.

Induite igitur tanquam ele-
cti Dei, sancti & dilecti, uiscera
miserationum, benignitatem, hu-
militatis

milit
leran

An
uit veter
nenda sua
minis reco
ponit, cau
honesto.
Hi enim
norum
temnun
gratiam,
uino, Di
igitur tale
veltri tant

Visc
dictum et
stolus, n
laborant
(qui vis
numei p
cellitate
& miser
Misericor
et, quo ra

AD COLOSS.

militatem, mansuetudinem, tolerantiam.

Antithesis est. Ut enim suprâ recitavit veteris hominis membra, quæ deponenda suavit: Ita nunc membra noui hominis recenset. Epitheta, quæ in principio ponit, causas continent siue argumenta ab honesto. Electi, quia in Christum credunt. Hi enim electi dicuntur respectu profanorum hominum, qui Euangelium contemnunt. Sancti, propter regenerationis gratiam, & quod destinati sint cultui diuino. Dilecti in dilecto ad Ephes. i. Cum igitur tales sitis, par est, ut vita & mores vestri tantis honoribus respondeant.

Viscera miserationum significanter dictum est, qua locutione significat Apostolus, non satis esse condolere proximo laboranti, nisi ex ardenti cordis affectu (qui viscerum nomine significatur) manum ei porrigas, iuuesq; in quacunq; necessitate constitutum. Porro, misericordia & miseratio differunt ut causa & effectus, Misericordia enim affectus quidam cordis est, quo tangimur aliena calamitate. Miseratio

I ratio

EPIST. PAULI

ratio verò est, cùm ex misericordia mori, succurrimus miseris & afflictis. Hæc virtus commendatur Christianis voce & exemplo Christi, à qua qui alienus est, frustra de Christo gloriatur.

Benignitas græcè *χρηστότης*, quam quidam modestiam vertunt, sed benignitatem (vt habet vetus versio) retinere melius est. Nam *χρηστότης* relationem ad alios habet, & est affectus, quo alijs vtilitati & commodo esse studemus, & manat hic affectus ex miserationum visceribus.

Humilitas, græcè *ταπεινοφροσύνη*, est ea animi humilitas, qua quis nihil altum de se sentiens, seipsum demittit, inanem gloriam contemnendo. *ταπεινός* enim humilem significat, & *φρονεῖν* sapere, meditari, cogitare. Huic opponitur *μεγαλοφροσύνη*, quæ est animi magnitudo & arrogantia, qua superbè de nobis sentimus.

Manfuetudo, græcè *πραότης*, morum est quædam suauitas, qua alijs & affabiles & comes sumus, estq; veræ humilitatis effectus.

Tolerantia, *μακροθυμία*, ad verbum, lon-

longa
sionem

Se

condo

quis a

quere

Q

nimiru

toleret

ris, qu

proxim

Q

donat

E

enim

rum e

dicitu

instru

sunt

mor:

res ac

bunt

AD COLOSS.

longanimitatem notat, qua tardi ad offensionem sumus.

Sufferentes uos inuicem, & condonantes uobis mutuò, si quis aduersus aliquem habuerit querelam.

Quid per tolerantiam velit, explicat, nimirum ut mutua patientia nos inuicem toleremus, memores communis fragilitatis, quia facilis lapsus est in offensionem proximi.

Quemadmodum Christus donauit uobis: Ita & uos.

Exemplo Christi nos urget. Christus enim non tantum nobis est donum, uerum etiam exemplum, unde rectè & piè dicitur: Omnis Christi actio, nostra est instructio. Sed triplices Christi actiones sunt obseruandæ. Morales, quibus legi morali satisfecit, hæ nostram uitam & mores ad dilectionem Dei & proximi excitabunt. Miraculosæ, hæ mentem nostram

I 2 de

EPIST. PAULI

de veritate doctrinæ ipsius confirmabunt. Peculiares, quæ sunt ipsius officij propriæ, hæc vt expiatoriæ peccati nostri fuerunt: Ita salutis fiduciam in nobis alent & confirmabunt. Atq; ita omnis Christi actio, nostra est instructio, sed diuersimodè, vt ex dictis pater.

Super omnia autem hæc dilectionem, quæ est uinculum perfectionis.

Enumeratis aliquot noui hominis membris, subiungit commune præceptum de dilectione mutua, quam ideo uinculum perfectionis vocat, quia sola caritate conseruatur omnium rerum incolumitas & integritas, cum in politia, tum in Ecclesia & Oeconomia, & quòd sublata omnium rerum iusta harmonia & compago dissoluitur. Perfectio igitur hæc non Deum, sed homines respicit. Vnde apparet hallucinari Papistas, qui hoc loco abutuntur ad stabiliendam operum iusticiam.

Et pax Dei palmam obtineat

neat
etiam
re, &
Pro
quæ ad d
quibus
Dei suade
ne diffidit
Vocat a
quam L
quòd ei
& ad h
mus. k
reconcili
concordi
tus pacis
Xpistoi,
inter vos
Sen
bis ab
Ce
Euang
plenam
Hæc p

AD COLOSS.

neat in cordib. uestris, ad quam
etiam uocati estis in uno corpo-
re, & grati estote.

Prolepsis est, qua anticipat omnia,
quæ ad dissidia & odia pertrahere possent,
quibus omnibus opponendam pacem
Dei suadet, quam vult palmam obtinere,
ne dissidijs, odijs, simultatibus vincamur.
Vocat autem pacem Dei concordiam,
quam Deus vult nos fouere, propterea
quòd eiusdem corporis sumus membra,
& ad hanc fouendam mutuò vocati su-
mus. Ideo enim Deo patri per Christum
reconciliati sumus, vt inter nos colamus
concordiam, qua mutuò coalescamus. Hu-
ius pacis fructum addit: Et grati græcè *εὐ-
χάριστοι*, id est, gratiosi, amabiles & comes
inter vos mutuò estote.

Sermo Christi habitet in vo-
bis abundè, in omni sapientia.

Commendat Colossensibus studium
Euangelij, vt in eo indies proficiant, quo
plenam sapientiam salutis consequantur.
Hæc pugnant cum Papistarum decretis,

I 3 qui-

EPIST. PAULI

quibus ipsi conantur homines arcere à lectione sacræ scripturæ, tanquam re perniciofa. Sed Paulus hîc non tantùm doctores Ecclesiæ Coloffensium, sed omnes promiscuè ad studium doctrinæ Christi hortatur, & obseruandum est verbum habitandi, quò notat fidem Euangelij debere esse in nobis firmam & radicatam.

Docentes & admonentes uos inuicem Psalmis & Hymnis & odis spiritualibus, cum gratia canentes in corde uestro Domino.

Vfus sermonis Christi exprimitur, vt non solum ipsi, quod rectum est, sciamus, verum etiam vt nos mutuò doceamus, & admoneamus Psalmis, Hymnis & odis de rebus spiritualibus compositis. Obseruandus imprimis hic locus est contra phanaticos spiritus, qui ministerium verbi abolere conantur. Quorum delirium hic locus Pauli apertè confutat. Porro canere in corde Domino, est ex fide canere in Dei laudem, vt nos inuicem edificemus in Domino.

no. Di
& odar
est cap:

Por
dicamus
templis e
culi suut
stiment,
tant, sibi
maturè

On
præcep
vera &
& legit
cio est, si
erret à le
cita in l
laudabi
delicet r
& resp
egentis
si regit
quare
vicio.
nabili
litaten

AD COLOSS.

no. Discrimen inter Psalmum, Hymnum
& odam in Epistola ad Ephes. declaratum
est cap: 5.

Porro hic locus monet, vt nonnihil
dicamus de Hymnis & Psalmis, qui in
templis cani solent, ne Monachi & sacrifi-
culi suum boatum hinc commendari exi-
stiment, qui fumum cum auro commu-
tant, sibi & suis emtoribus in exitium, nisi
maturè respiscant.

Omnis actio ratione operis licita vel
præcepta, laudabilis fit, modo regatur à
vera & bona causa, & respiciat bonum
& legitimum finem. Contrà verò in vi-
cio est, si vel vera causa destituatur, vel ab-
erret à legitimo fine. Eleemosynam dare li-
cita in se actio, immò præcepta est, & fit
laudabilis, quando vera causa regitur, vi-
delicet mandato Dei, & fide in Christum,
& respicit gloriam Dei & subleuationem
egentis proximi. Contra verò, Si hypocri-
si regitur & tendit ad sanctimonix laudem
quærendam inter homines, in maximo est
vicio, & apud Deum res summè abomi-
nabilis. Atq; ita in alijs causa & finis qua-
litate actionum mutant.

I 4 Si

EPIST. PAULI

Si quis in choro canit Psalmos, Hymnos & odas pietate vera adductus, spectans gloriam Dei, & mutuam ædificationem in Domino, laudabilis & pia est cantio, quæ nobis hîc à Paulo commendatur. Verùm si auaritia impellitur quis, aut superstitione, & non spectat gloriam Dei & mutuam ædificationem, sed lucrum potius, quo fraudaretur, si non in choro caneret, & meritum, quod ex operæ operato, vt vocant, captat, & opus supererogationis, quod alijs applicat. Huius cantio impia est, & in Deum contumeliosa, secunda lege Decalogi seuerè interdicta. Huiusmodi est cantio Monachorum & sacrificulorum, qui traditiones humanas anteponunt præceptis Dei.

Ex his non est difficile iudicare de choradia, quæ apud nostros Canonicos in vsu est. Adferant pium pectus, & cor fide purificatum. Spectent gloriam Dei, & mutuam ædificationem in Domino. Attendant non tam clamori, quàm spiritui verborum. Sint verba duces animorum ad Deum. Locum faciant concionibus publicis, & illis tribuant priores partes, vt quæ pluribus seruiant. Adhibeantur istis
psal-

psalmos
est apta
publica
gere, &
sumere in
ne istud r
iam conse
Ecclesia &
Siquidem
Republic
autem pr
illorum
fixæ & R
ex bonis
His com
cylidis, &
to d'icèda
runt chor
est eorum
& sacrific
& impiet
Decalog
Et
ne au
domi

AD COLOSS.

psalmodijs, quorum ætas & valetudo non est apta alijs muneribus in Ecclesia & Republica. Nam rempub: & Ecclesiam negligere, & totum tempus vitæ cantibus consumere in templis non laudo. Optarem sane istud munus tantum committi illis, qui iam confecti ætate, & exhausti laboribus in Ecclesia & Republica, otium iuste petunt. Siquidem alios seruire singulos suo loco Republicæ & Ecclesiæ par esse iudico. Qui autem prorsus ignaui sunt & imperiti, ut illorum opera non videatur utilis Ecclesiæ & Reipublicæ, viuant aliunde & non ex bonis Ecclesiasticis, ut fuci in aluuario. His commendatum volo versiculum Phocylidis, εἰ δὲ τις οὐ δέδανκε τέχνην, σκᾶπτοι το δικέλλῃ. Si intra hos limites manserint choradi nostri, non improbandum est eorum studium. At si Monachorum & sacrificulorum sectantur superstitionem & impietatem, dico eos contra secundam Decalogi legem grauissimè impingere.

Et quicquid egeritis sermone aut facto, omnia in nomine domini Iesu facite.

I 5 Regu-

EPIST. PAULI

Regulam generalem omnibus dictis & factis nostris præscribit, Nimirum vt in nomine Domini Iesu faciamus omnia, quam regulam tum demum obseruabimus, si ab inuocatione nominis ipsius incipientes, omnia ipsius laudis & gloriæ destinamus.

Gratias agentes Deo & Patri per illum.

Hac gratiarum actione primum significat nullum laboribus nostris fore successum prosperum, nisi diuinitus iuuemur. Deinde monet, tum demum placere gratiarum actionem, vbi per Christum fiat, hoc est, quando ipso mediante agnoscimus Deum nobis benefacere. Præterea, vt vox Dei maiestatis diuinæ: Ita Patris vocabulum paterni fauoris nos admonebit. Vnde facultatem Deo ad iuandum, & voluntatem promptam esse colligamus.

Vxores subditæ estote proprijs maritis.

Hic Oeconomiam personalibus seu particularibus præceptis instruit, de qua
re plu.

replur
& 3. &
oecono
tuis offi

Arg
gulam
no, hoc
enim co
endum
gratus
datum
& exfic
mariti
nem pet
dignius

M
fitis a

Rec
manitat
tionem
pius m
a Deo
ipsius
pias, v

AD COLOSS.

re plura petantur ad Ephes. 5. 6. 1. Pet. 2. & 3. & ad Tit. 2. Incipit autem à primo œconomix iugo, nempe à coniugum mutuis officijs.

Vt decet in Domino.

Argumentum ab honesto, & simul regulam obedientix præscribit. In Domino, hoc est, iuxta ordinationem Dei. Nihil enim contra Deum in vllius gratiam faciendum est. Subiectio ergo piæ fœminæ gratus Deo cultus fit, quando ipsa mandatum Dei de subiectione sui meditatur, & ex fide in gloriam Dei, & in obsequium mariti officium facit. Hinc & consolationem petet, si quando à duriori marito indignius tractetur.

Mariti, diligite uxores, & ne sitis amari erga illas.

Requirit à maritis dilectionem & humanitatem, & prohibet duram conuersationem & asperam tractationem. Debet. n. pius maritus cogitare, quòd mulier sit sibi à Deo data, non vt sit scabellum pedum ipsius, sed potius βοηθός ἡμέσεως καὶ οἰκίας, vt Clemens loquitur,

Liberi

Liberi obedite parentibus in omnibus.

Obedientia liberorum erga parentes & promptitudinem animi, & alacritatem in exequendis iussis parentum complectitur, & est pars honoris, quem postulat quantum præceptum, quo honore omne genus pietatis filiorum erga parentes intelligitur. Porro, cum Apostolus addit, In omnibus, intelligendum est de licitis tantum, ut particula Omnis distribuatur non totum genus, sed unam tantum speciem, quasi dicat, in omnibus licitis filij parentibus obtemperent, ut dura esse videantur, quæ parentes imperant. Nam si liberi parentibus obedientiam debent propter mandatum Dei, profecto obediendum non est, si quid contra Dominum impij parentes imperauerint. Verum laudandi sunt potius pijs, qui recusant obedire parentibus in rebus impijs. Pie igitur & sanctè fecit Catharina martyr, quæ potius cervicem carnifici præbuit, quam ad iussum impij patris Christum negare voluit. Sit ergo liberorū obedientia erga parentes limitata, & nō pugnet cum obedientia Deo debita.

Hoc

AD COLOSS.

Hoc enim placet Deo.

Argumentum ab honesto. Turpiter enim faciunt, qui præteritis & neglectis parentibus, alicui vitæ generi se dedunt, aut negocia aggrediuntur. Non enim quales, sed quod parentes sint, spectandum est.

Patres, ne prouocetis liberos uestros, ut non pusillo animo fiant.

Liberalem tractationem liberorum à parentibus requirit. Plurimum enim ualeat ingenua educatio, cum contrà aspera, dura & morosa sæpissimè facit, ut ingenui alioqui pueri animos magis demittant, & quasi languidiores & fœcordes reddantur.

Serui, obedite per omnia dominis carnalibus, non obsequijs ad oculum exhibitis, tanquam hominibus placentes, sed in simplicitate

EPIST. PAULI

PLICITATE cordis, timētes Deum,
& quicquid feceritis, ex animo
facite, tanquam Domino, non
hominibus.

Prolixius Christianos seruos instruit
Apostolus, vt sciant suum ministerium,
modo ritè fiat, Christo gratissimum cul-
tum esse. Habet autem hæc instructio
plures partes.

Primo loco requirit obedientiam er-
ga terrenos dominos, videlicet vt in om-
nibus, scilicet licitis per legem Dei & natu-
ræ obediant carnalibus dominis.

Secundò, vult abesse ὀφθαλμοδρασί-
αυ, hoc est, obsequium ad oculum exhibi-
tum, hoc est, vult Christianos seruos visita-
ta seruorum vitia fugere. Solent enim ab-
sentibus dominis negligentiores esse. Vn-
de nata sunt hæc dicta, Prodigium seruus
grande fidelis erit. Oculus domini pascit
equum. εἰς ὅτι δὲ ἄλλο οἰκίας ὁ δεσπότης.

Tertiò, requirit simplicitatem cor-
dis, qua nequitia, panurgia seruilis, con-
tumax

umax
expelli

Qu
enim fa
carnales
qui obed
suo man
conruma
bus, Breu
ris effect
qui ex fi

Qu
bit seru
obtemp
serui fiat
suis dom
Dei. S

cultus f
tissimus
folatio
suis do

S
recip
ditat

S

A D C O L O S S .

tumax rebellio, & responsatrix audacia
expellitur.

Quartò, postulat timorem Dei. Hic enim facit, vt serui non tam ad dominos carnales respiciant, quàm ad Deum ipsum, qui obedientiam seruorum erga dominos suo mandato requirit, & minatur pœnam contumaciter se suis dominis opponentibus. Breuiter, Timor Dei omnis boni operis effector est. Loquor autem de timore, qui ex fide nascitur.

Quintò, regulam obedientiæ præscribit seruis, nimirum, vt serui suis dominis obtemperent, tanquam Christo, hoc est, serui statuunt se Christo obedire, quando suis dominis obediunt, iuxta mandatum Dei. Sunt ergo seruilia seruorum opera cultus spiritualis, Deo per Christum gratissimus, modo fides præluet. Hinc consolationem pñ serui, quando indignius à suis dominis tractentur, petant.

Scientes, quòd à Domino
recipietis retributionem hære-
ditatis.

Sicut omnis obedientia ex fide præsti-
ta, ha-

EPIST. PAULI

ta, habet promissionem mercedis: Ita & obedientia erga dominos carnales. Quare rursus erigit seruos grauiori pressos seruitute.

Domino enim Christo seruitis.

Ratio, cur mercede dignatur Dominus obedientiam homini præstitam. Christus enim Dominus inde glorificatur, Ideoque sibi præstari obedientiam affirmat.

Nam qui iniuste egerit, mercedem reportabit suæ iniquitatis.

Prolepsis est, qua anteuertit seruorum obiectionem de iniusto domino, an non tum liceat detrectare imperium, aut etiam se vlcisci, cum Domini ipsi iniquius agant cum famulis suis. Respondet Domino vindictam relinquendam esse.

Et non est personarum acceptio.

Hoc

AD COLOSS.

Hoc est, Deus non considerat faciem hominis externam, nec conditione personali flectitur, sed secundum cor, ut qui cor inspicit & renes scrutatur, iudicat. Nam homo videt ea, quæ patent, Deus autem solus cordium scrutator est.

Domini, quod iustum est & æquum, seruis præstate, scientes quòd & uos Dominum habetis in cœlis.

Analogum officium dominorum erga seruos requirit. Iustum enim est, ut officium officio ex æquo respondeat, id quod iusticia distributiua requirit. Verum, quia interdum domini limites suæ potestatis in seruos transfiliunt, admonet eos, ut meminerint se Dominum in cœlis habere, qui & seruos respicit, & potest punire eos, qui duriores se seruis suis exhibent.

CAPVT
QVARTVM.

K SVM-

EPIST. PAULI
SUMMA CAPITIS
QUARTI.

ORandum semper cum gratiarum
actione, cautè ambulandum & pru-
denter loquendum.

ORDO ET PARTES CA-
PITIS QUARTI.

PRimo loco generalia præcepta tradit
de prece, conuersione & sermone.
Deinde monet de suo statu, quem cogno-
scunt ex Tychico, quem commendat. Tum
sequuntur salutationes & commendatio-
nes quorundam ministrorum Euangelij.

EXEGESIS CAPITIS
QUARTI, CVM OBSER-
uatione doctrinarum.

Orationi instate, uigilantes
in ea, cum gratiarum actione.

Redit ad generales paræneses, ac pri-
mum commendat Colossensibus ora-
tionem, præcipuum fidei exercitium. In
hac autem duo requirit, perseverantiam
seu

seu in
rum a
digen
dum et
est pete
mit, qu
monem
est ad iu
necis p
denda.
Vigila
horosc
nis va
culus
iulle o
promisi

O
ut De
sermo
rium
uinct
lud,
me l
F

AD COLOSS.

seu instantiam & vigilantiam cum gratiarum actione, vnde monemur Primum indigentiae nostrae. Si enim perpetuo orandum est, semper nobis aliquid deest, quod est petendum, semperque nos aliquid premit, quod est deprecandum. Deinde admonemur de praesentia Dei, qui paratus est ad iuuandum. Nam pro acceptis beneficijs perpetuo gratiarum actio est reddenda. Huc pertinet admonitio Domini: Vigilate & orate. Proinde neque astris, neque horoscopis, neque chiromantijs aut alijs vanis vaticinijs nitamur, sed sit oratio pia baculus noster in Domino, qui non solum iussit orare & petere salutaria, sed etiam promisit se inuocantes exauditurum.

Orantes simul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis ianuam sermonis ad loquendum mysterium Christi (cuius etiam causa uinctus sum) ut manifestem illud, quemadmodum oportet me loqui.

Petit pro se quoque preces fieri, vnde

K 2 duo

EPIST. PAULI

duo colligenda sunt. Primum, neminem ita donis ornatum esse ad functionem Evangelij, quin piorum precibus indigeat. Nam si Paulus ab ipso Christo immediate doctus, & vocatus ad Evangelij munus, in precibus piorum situm felicem Evangelij cursum existimat, quanto magis nos precibus piorum indigemus? Deinde momentur auditores Evangelij, sui officij esse pro fidelibus ministris orare, quò fructum ferat verbi diuini prædicatio. Porro, Ianuam sermonis vocat παρρησία liberè & audacter prædicandi Evangelium, quod mysterium definit, propterea quod rationi incognitum, diuinitus per Christum manifestatum est in salutem credentium.

Sapienter ambulate erga extraneos,

Hæc ὑπόθεσις monet non contemnendos esse eos, qui nondum fidem Christianam amplexi sunt. Hos, n. extraneos, utpote alienos adhuc à regno Christi & familia Dei, appellat. Sapienter ambulare est, non solum cauere, ne conuersatione ponamus nō offendiculum, quò minus ad Christum
veni-

veniar
rum se
res imit

Ter
est magn
datur, au
roto tem
di occas
talepsio
cio, cari
operam
nobis ab
dimere et
illius po
itaq, ne
ptillimu
proberm
to, quid

Se
tia sit
quome
respon

AD COLOSS.

veniant, sed etiam operam dare, ne ipsorum sceleribus infecti, impuros eorum mores imitemur.

Tempus redimentes.

Tempus redimere metalepsi hebraica est magnificere tempus & cauere ne perdat, aut pereat nobis inutiliter, hoc est, toto tempore bene vti, nec vllā rectē agendi occasionem prætermittere. Ratio metalepsios hæc est. Quæ emimus dato precio, cariora nobis esse solent, Ideoq; damus operam, vt ea diligentius seruentur, & ne nobis abusu pereant. Proinde tempus redimere est illud in precio habere, ne qua illius portio malè collocetur. Monemur itaq; ne finamus nos corrumpi per corruptissimum seculum, in quo agimus, sed probemus potius omni temporis momento, quid Deo gratum, nobisq; sit salutare.

Sermo uester semper in gratia sit sale conditus, ut sciatis quomodo oporteat uos unicuiq; respondere.

K 3 Iam

EPIST. PAULI

cognoscat statum vestrum. Altera, ἵνα γινώσκειτε τὰ πρὸς ἡμῶν, id est, vt cognoscatis nostrum statum. Hanc posteriorem lectionem Robertus Stephanus annotauit esse vndecimi exemplaris inter illa 16. quæ habuit, dum impressit nouum testamentum.

Salutat uos Aristarchus captiuus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata, si uenerit ad uos, excipite eum, Iesus, qui uocatur iustus, qui sunt ex Circumcisione, hi soli sunt cooperarij ad regnum Dei, qui fuere mihi solatio.

Suo more salutationibus claudit Epistolam, & paucos ex Iudæis fideles in ministerio recitat, vnde apparet quantis persecutionum procellis fuerit Paulus iactatus Romæ, quòd ab eo pleriq; deficerent fracti persecutionibus, quod exemplum nos quoq; admonet constantiæ & perseverantiæ in doctrina. Est enim laude dignum

gnum
multor
Porro,
præcon
testamen
mum qu
intratur,

Sal
uobis e
anxiè l
cation
omni

Hic
ris officiu
ditores e
ardentil
mendar
zantibus
perfectic
pletum
autem e
cui hoc
ceat, suar
tatem fo
sunt,

AD COLOSS.

gnum potius paucos imitari bonos, quam multorum malorum sectari malitiam. Porro, cooperari in regnum Dei dicuntur præcones verbi, quia sunt ministri noui testamenti, per quod in regnum Dei primum quidem gratiæ, deinde etiam gloriæ intratur.

Salutat uos Epaphras, qui ex uobis est seruus Christi, semper anxie laborans pro uobis in præcationibus, ut stetis perfecti in omni uoluntate Dei.

Hic duo obseruemus. Primum, pastoris officium esse, non solum præsentis auditoris erudire, verum etiam absentes suis ardentissimis votis & precibus Deo commendare, ut ipse det virtutem Euangelizantibus & audientibus. Deinde quæ sit perfectio Christiana, nimirum esse completum in omni uoluntate Dei. Dicitur autem esse completus in uoluntate Dei, cui hoc unicum studium est, ut Deo placeat, suamque uitam totam ad ipsius uoluntatem formet. Sed de hac supra plura dicta sunt.

K 5 Testi-

EPIST. PAULI

Testimonium enim illi perhibeo, quòd habeat multum studij pro uobis, & his, qui sunt Laodiceæ, & his qui Hierapoli.

Confirmat Epaphræ studium & zelum pium erga Colossenses, Idcirco non frustra, sed ut animos Colossensium & Epaphræ arctius coniungat. Nisi enim ministri Euangelij & auditores se mutuò honesto ac pio zelo complexi fuerint, parum profuerit docentium labor. Dent igitur operam pñi uerbi ministri, ut sine hypocrisi, ac doctrinæ corruptione sibi animos auditorum concilient ueris officijs. Quamuis autem pñs ministris uerbi perpetuum erit certamen cum sceleratis nebulonibus, qui potius excrementorum loco habendi sunt, quàm pro membris Christi: Tamen bonos & pios sibi exemplo Pauli ac Epaphræ conciliare studebunt.

Salutat uos Lucas medicus dilectus.

Ex hoc loco apparet Lucam non Iudæum, sed potius Græcum fuisse, nam supra

præ tres
rios in re
Est q̄ hic
gelicam f
perpetuu
bus relin
na huma
gant uer
Euangelij
in precio
ligionis,

Hic
defecit à
Vnde coll
posse stare

Salu
diceæ &
in dom

Ab h
lias, Eccl
erigere, in
della Chi
Et autem

AD COLOSS.

præ tres tantum de circumcissione coopera-
rios in regnum Dei sibi adfuisse memorat.
Estq; hic Lucas medicus, qui scripsit Euan-
gelicam historiam & Acta Apostolica. Hic
perpetuus comes Pauli fuit, medicis omni-
bus relinquens exemplum, vt cum doctri-
na humanæ incolumitati salutari, coniun-
gant verbi cœlestis amorem, ac ministros
Euangelij non contemnant, sed cum Luca
in precio habeant, ne à vera professione re-
ligionis, fracti persecutionibus deficiant.

Et Demas.

Hic Demas, vt habetur 2. ad Tim: 4.
defecit à Paulo, amans præsens seculum.
Vnde collige, amorem præsentis seculi non
posse stare cum ministerio Euangelico.

Salutate fratres, qui sunt Lao-
diceæ & Nympham, & quæ est
in domo ipsius Ecclesiam.

Ab hoc Nympha discant patresfam-
lias, Ecclesias particulares in suis familijs
erigere, in quibus puritas & honestas Ec-
clesia Christi catholica dignæ inueniantur.
Est autem hîc Nymphas seu Nympha vi-
ri no-

4
10

EPIST. PAULI

ri nomen, non mulieris, quod conuincit re-
latiuum masculinum &υτ&.

Et cum lecta fuerit apud uos
Epistola, facite ut etiam in Lao-
dicensium Ecclesia recitetur.

Hic Paulus ostendit, se non tantum
uoluisse, ut suæ Epistolæ seruirent hīs, qui-
bus sunt primum scriptæ, verum etiam ut
alijs essent vsui, Vnde quoties Pauli aut
aliorum sanctorum uirorum scripta legi-
mus, meminerimus ea nobis quoq; desti-
nata esse, ut inde salutis doctrinam com-
munem, & salutare admonitiones hauria-
mus.

Et eam, quæ ex Laodicea, ut
uos quoq; legatis.

Nec veteres nec recentiores hinc inter
se interpretes conueniunt. Quidam enim
existimant Epistolam, cuius hinc meminit
Paulus, Laodicensis à Paulo fuisse scriptā,
quorum opinio parum firma esse uidetur.
Alij putant à quodam pastore Laodiceno-
rum esse scriptam ad Paulum, quæ qui-
dem opinio uerisimilior est quàm prior.
Alij

Alij d
ram in
quide
ciuitat
scripta
est.

Et
nisteri
mino,

Pul
Euangel
cio. Vna
autoritate
stores, q
ri videat

Sal

Chi
se scripta

M

meoru

Hoc
datur. I

AD COLOSS.

Alij de Epistola piore ad Timotheum scri-
tam intelligunt, quæ fuit ex Laodicea, non
quidem illa cuius hîc meminit, sed ex alia
ciuitate eiusdem nominis ad Timotheum
scripta, hæc postrema opinio Theophilacti
est.

Et dicite Archippo, uide mi-
nisterium, quod accepisti in Do-
mino, ut illud compleas.

Publicè admoneri vult quendam ex
Euangelij ministris, fortè cessantem in offi-
cio. Vnde discimus, quòd Ecclesia habeat
autoritatem admonendi parochos seu pa-
stores, quoties admonitio necessariò requi-
ri videatur.

Salutatio mea manu Pauli.

Chirographo suo hanc Epistolam à
se scriptam testatur, ne de autore dubitent.

Mementote uinculorum
meorum.

Hoc duabus de causis adiectum vi-
detur. Primum, ut ipsius exemplo Co-
lossen-

4
10

EPIST. PAULI
Ioffenses animarentur ad persecutiones fe-
rendas. Deinde, vt suis precibus ipsum
Deo commendarent, quò persecutionum
finis fieret magis gloriosus.

Gratia uobiscum,
Amen.

Finis principio respondet. Vt enim à
voto incepit Apostolus: ita voto claudit
Epistolam, vt omnia gratiæ & gratuitæ
misericiardiæ accepta feramus.

F I N I S.

WITEBERGÆ
EXCVDEBAT IOHANNES
CRATO.
ANNO M. D. LXVI.

L I
secutiones fe.
ecibus ipsum
ersecutionum

um,

det. Vt enim
ta voto claud
tia & gratia
aus.

S.

RGÆ

OHANNE S
O.

D. LXVI

